

REPUBLIKA SLOVENIJA
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

Pregled Letnega poročila Varuha človekovih pravic za leto 2022

**po osebnih okoliščinah
oziroma skupinah ljudi
z vidika pristojnosti
Zagovornika načela enakosti**

Pregled Letnega poročila Varuha človekovih pravic za leto 2022¹

po osebnih okoliščinah
oziroma skupinah ljudi
z vidika pristojnosti
Zagovornika načela enakosti

Ljubljana, oktober 2023

¹ Varuhovo poročilo je dostopno na:

https://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/LP_2022/Letno_porocilo_VC_P_RS_za_leto_2022.pdf
https://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/LP_2022/Povzetek_dela_VC_P_RS_za_leto_2022.pdf

Kazalo vsebine

1	Splošno – varstvo pred diskriminacijo.....	4
2	Spol.....	6
3	Zaposleni in brezposelni (družbeni položaj, trg dela).....	8
4	Izobrazba	11
5	Premoženjsko stanje, revščina, brezdomstvo	12
6	Kraj bivanja (lokalna pripadnost)	13
7	Spolna usmerjenost, spolna identiteta, spolni izraz (LGBTI+).....	14
8	Mladi	15
9	Nacionalne in etnične skupnosti	17
10	Otroci.....	19
11	Romska skupnost	23
12	Verska in druga prepričanja	25
13	Starejši	26
14	Invalidnost	28
15	Zdravstveno stanje	36
16	Državljanstvo tretjih držav	41
17	Prebivališče	43
18	Jezik	44
19	Druga sistemska vprašanja / presečne teme / stične točke.....	46
20	Primer kontradiktorne odločitve.....	52

1 Splošno – varstvo pred diskriminacijo

Poglavje 2.10

Teme, o katerih poroča Varuh

1. Varuh človekovih pravic (Varuh) opaža, da tudi normodajalci neredko (že v normodajnem gradivu ali pa vsaj pozneje, ko pri njih poizveduje o tem) ne uspejo prepričljivo utemeljiti razlikovanja, ki ga predpisujejo. To je še toliko bolj obžalovanja vredno, kadar gre za pripravo načeloma sicer dobrodošle normodajne rešitve, npr. pomoč pri takšnih ali drugačnih socialnih pritiskih (na primer v letu 2022, ko so bili ukrepi vlade Republike Slovenije namenjeni blažitvi posledic splošne rasti cen). V tej smeri je normodajalčevo – oziroma še prej tistega, ki pripravlja predlog predpisa – polje proste presoje zelo široko. Če se slednje naposled dejansko izrazi v konkretnih normativnih rešitvah, katerih neobstoj sicer ne bi pomenil sam po sebi že kar kršitve kakšne človekove pravice oziroma temeljne svoboščine, je torej še posebej spodbudno in pohvalno. Vendar pa se tudi pri takšnih načeloma sicer pozitivnih ukrepih ne sme neupravičeno neenako obravnavati ali celo izključevati posameznikov ali skupin.

1. Nova priporočila Varuha

- Varuh priporoča pripravljavcem predpisov, zlasti upravi, ki skladno z 8. členom Zakona o državni upravi² za vlado pripravlja predloge zakonov, da pri razlikovanju na podlagi osebnih okoliščin nameni posebno pozornost 14. členu Ustave Republike Slovenije (Ustava) in v tem okviru tudi jasno obrazloži, na zagotavljanje oziroma uresničevanje katere pravice oziroma svoboščine se takšno različno obravnavanje nanaša; na kateri izmed osebnih okoliščin temelji razlikovanje med primerjanimi dejanskimi položaji; in zakaj je poseg v pravico do nediskriminacijskega obravnavanja z razlikovanjem na podlagi te osebne okoliščine ustavno dopusten (na katerem stvarno upravičenem cilju temelji in zakaj je v skladu s splošnim načelom sorazmernosti – primeren, nujen in sorazmeren v ožjem pomenu).
- Varuh priporoča vladi (najpogostejšemu od ustavno določenih predlagateljev zakonov), da (po)skrbi, da bo v njenih predlogih zakonov, s katerimi naj bi se uzakonilo razlikovanje na podlagi osebnih okoliščin, posebna pozornost namenjena 14. členu Ustave in v tem okviru v zakonodajnem gradivu tudi jasno obrazloženo, na zagotavljanje oziroma uresničevanje katere pravice oziroma svoboščine se takšno različno obravnavanje nanaša; na kateri izmed osebnih okoliščin temelji razlikovanje med primerjanimi dejanskimi položaji; zakaj je poseg v pravico do nediskriminacijskega obravnavanja z razlikovanjem na podlagi te osebne okoliščine ustavno dopusten (na katerem stvarno upravičenem cilju temelji in zakaj je v skladu s splošnim načelom sorazmernosti – primeren, nujen in sorazmeren v ožjem pomenu).

² Zakon o državni upravi (Uradni list RS, št. 113/05 – uradno prečiščeno besedilo).

- Varuh priporoča poslancem državnega zbora, da pred glasovanjem o tistem delu oziroma členu predloga zakona, s katerim naj bi se določilo razlikovanje na podlagi osebnih okoliščin, posebno pozornost namenijo 14. členu Ustave in v tem okviru (ne)prepričljivosti obrazložitve predlagatelja o tem, na zagotavljanje oziroma uresničevanje katere pravice oziroma svoboščine naj bi se takšno različno obravnavanje nanašalo; na kateri izmed osebnih okoliščin naj bi temeljilo razlikovanje med primerjanimi dejanskimi položaji; in zakaj naj bi bil poseg v pravico do nediskriminatornega obravnavanja z razlikovanjem na podlagi te osebne okoliščine ustavno dopusten (na katerem stvarno upravičenem cilju naj bi temeljil in zakaj naj bi bil v skladu s splošnim načelom sorazmernosti – primeren, nujen in sorazmeren v ožjem pomenu).

Teme, ki jih je obravnaval Zagovornik
--

1. Presoja vpliva na enakost in »impact assesment« (ocena učinkov) kot obvezna sestavina zakonskih predlogov.

2 Spol

Poglavje 2.4

Teme, o katerih poroča Varuh

1. Med temami, povezanimi s spolom, je Varuh leta 2022 obravnaval predvsem vprašanja nasilja nad ženskami in v družini, trgovine z ljudmi, zlasti prisilnih porok ter ukrajinskih begunk in beguncev, kjer so prevladovala ženske in otroci.
2. Varuh je opozoril, da še vedno ni prišlo do potrebnih sprememb Zakona o odškodninah žrtvam kaznivih dejanj³, ki določa pravico do posebne državne odškodnine žrtvam nasilnih dejanj in njihovim svojcem za dejanja, storjena v Sloveniji, ter sprememb Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini in nad ženskami (ReNPPNDNŽ 2023-2028).
3. Varuh je obdelal še problematiko nizkih plač in pokojnin, ki onemogočajo dostojno življenje.

Pretekla priporočila Varuha

- Varuh je pristojne organe že leta 2021 pozval, naj sprejmejo strategijo, ki naslavlja vse oblike nasilja nad ženskami, in proučijo vsa priporočila GREVIO⁴ Sloveniji ter čim prej oblikujejo in sprejmejo ukrepe za njihovo uresničitev. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ) se je leta 2022 lotilo priprave nove ReNPPNDNŽ, ki je v postopku sprejemanja. Priporočilo še ni uresničeno.
- Zaradi potrebe po rednem, periodičnem, sistematičnem spremljanju vseh oblik nasilja nad ženskami in nasilja v družini z namenom odkrivanja njihovih vzrokov in učinkov ter ustreznega oblikovanja politik in ukrepov za preprečevanje in boj proti takšnim oblikam nasilja na osnovi raziskav in znanja, je Varuh priporočilo iz leta 2020, s katerim poziva k rednemu izvajanju raziskav o pojavnosti nasilja nad ženskami in nasilja v družini, spremenil v stalno nalogo.

Nova priporočila Varuha

- Varuh je MDDSZ priporočil, da prouči možnosti zbiranja osebnih podatkov o osebnih okoliščinah na podlagi petega odstavka 6. člena Zakona o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-2). Gre za zbiranje in obdelavo t. i. razčlenjenih osebnih podatkov o osebnih okoliščinah, kar je dopustno, ko gre za vzpostavljanje varstva pred diskriminacijo ali varstva koristi otrok. Varuh predlaga zbiranje in obdelavo razčlenjenih podatkov zaradi oblikovanja pozitivnih ukrepov za preprečevanje in naslavljanje prisilnih in zgodnjih porok ter begov mladoletnih oseb v škodljiva okolja predvsem v romski skupnosti. Prihaja namreč do diskrepance med podatki o tovrstnih pojavih, in sicer sodišča jih zaznavajo, centri za socialno delo pa ne. MDDSZ zbiranju razčlenjenih podatkov nasprotuje.

³ Zakon o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj (Uradni list RS, št. 101/05, 114/06).

⁴ Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence.

Teme, ki jih je obravnaval Zagovornik

1. Zagovornik je priporočil MDDSZ, da v predlogu ReNPPNDNŽ 2023-2028 za doseganje cilja o »Raznolikih, kakovostnih in široko dostopnih socialnovarstvenih in drugih programih pomoči in zaščite žrtev nasilja v družini in nasilja nad ženskami ter programih, namenjenih povzročiteljem nasilja v družini in nasilja nad ženskami« v 3.1. poglavju ReNPPNDNŽ 2023-2028 doda naslednja ukrepa in kazalnika:
 - »Zagotovitev dostopnosti storitev oziroma namestitvev v vseh nastanitvenih programih v materinskih domovih, varnih hišah, zatočiščih, kriznih centrih za žrtve nasilja v družini in nasilja nad ženskami z invalidnostmi.« Za ta ukrep naj se doda kazalnik »število dostopnih mest v nastanitvah za žrtve nasilja v družini in nasilja nad ženskami z invalidnostmi«.
 - »Zagotovitev dostopnosti storitev nastanitvenih programov in vzpostavitve nastanitvenih prostorov (varnih hiš, zatočišč in kriznih centrov) za moške žrtve nasilja v družini.« Za ta ukrep naj se doda kazalnik »število dostopnih mest v varnih hišah, zatočiščih in kriznih centrih za moške žrtve nasilja«.

Priporočili sta neuresničeni.
2. Zagovornik je tudi že večkrat s priporočili in v javni razpravi opozoril na pomen sistematičnega zbiranja in analiziranja razčlenjenih osebnih podatkov za namen krepitev sistema varstva pred diskriminacijo.
3. Zagovornik je svetoval v primeru domnevno diskriminatornih pravil oblačenja na javnem kopališču. Zagovornik je prejel vprašanje, ali je v Sloveniji na javnih kopališčih ženskam prepovedano kopanje, če nimajo zakritih prsi. Predlagateljica je navedla, da jo je reševalec na bazenu opozoril, da je pomanjkljivo oblečena, ker je imela na sebi samo spodnji del kopalk, zgornjega pa ne, saj naj bi morale imeti ženske, drugače kot moški, zakrite prsi. Zagovornik je predlagateljici odgovoril, da v slovenski zakonodaji ni določbe, ki bi ženskam izrecno prepovedovala kopanje brez zgornjega dela kopalk, da pa določanje pravil oblačenja na javnih kopališčih ne spada v zakonodajno materijo, pač pa v pristojnost ponudnikov storitev, to je upravljalcev javnih kopališč. Ti morajo upoštevati, da mora biti uporaba javnih kopališč ob odsotnosti izjem od diskriminacije pod enakimi pogoji omogočena vsem ne glede na njihove osebne okoliščine, med katere spada tudi spol, saj gre za področje dostopa do dobrin in storitev, ki so na voljo javnosti.

3 Zaposleni in brezposelni (družbeni položaj, trg dela)

Poglavje št. 2.3

Teme, o katerih poroča Varuh

1. Pred praznikom dela, prvim majem, je Varuh na delovni obisk povabil predstavnike sindikatov, s katerimi se je pogovarjal o problematiki varstva pravic zaposlenih in brezposelnih. Varuh je ob tem med drugim poudaril, da je pravica do dela ena najpomembnejših človekovih pravic, ki nam ne zagotavlja le preživetja, ampak omogoča, da z delom razvijamo tudi svoje ustvarjalne potencialne ter si zagotavljamo enakopraven položaj v družbi.
2. Varuh na sistemski ravni že leta opozarja na problematiko dolgotrajnosti in posledično premalo učinkovito vodenje inšpekcijskih postopkov na različnih področjih, tudi na delovno pravnem. Tako Varuh opozarja, da mora vlada zagotoviti, da bodo postopki nadzora pri vseh institucijah potekali v razumnih rokih. V nasprotnem primeru je namreč pravna varnost močno na udaru.
3. Glede postopkov, ki jih vodi IRSD, je Varuh tudi v letu 2022 obravnaval več pobud, pritožb in predlogov. Varuh posebej poudarja pobudo Zveze svobodnih sindikatov Slovenije (ZSSS) zaradi očitka dolgotrajnosti in neobveščanja prijaviteljev o sprejetih ukrepih. Varuh pozitivno ocenjuje prizadevanja MDDSZ in IRSD za hitrejše vodenje inšpekcijskih postopkov.

Pretekla priporočila Varuha

- Varuh je vladi priporočil, da naj zagotovi, da bodo postopki pri vseh nadzornih institucijah potekali v razumnih rokih. Predlagali smo primerno kadrovske okrepitve IRSD, kjer je to mogoče, tudi s prerazporeditvami. Priporočilo je le delno realizirano. Glede na podatke iz Poročila Inšpekcijskega sveta za leto 2021 je bilo na dan 31. 12. 2021 na IRSD zaposlenih 92 inšpektorjev. V predhodnem letu je bilo zaposlenih 90 inšpektorjev. Število inšpektorjev se je glede na navedeno povečalo za dva. V letu 2022 je kadrovske problematiko inšpekcijskih organov obravnaval tudi Inšpekcijski svet na eni od svojih sej. IRSD pa je konec leta 2022 sporočil, da predlog kadrovskega načrta za leto 2023 predvideva povečanje števila zaposlenih na IRSD za 20 uslužbencev.
- Varuh je od ministra za javno upravo pričakoval prednostno obravnavo sprememb Zakona o sistemu plač v javnem sektorju. Ministrstvo za javno upravo (MJU) je pojasnilo, da je priporočilo delno realizirano. V Načrtu za okrepanje in odpornost je predvidena prenova plačnega sistema v javnem sektorju v letu 2023. V okviru prenove plačnega sistema bodo uveljavljene spremembe oziroma nov zakon o plačah, ki bo urejal sistem plač v javnem sektorju. Varuh priporočilo ponavlja. Varuh vztraja, da je treba vzpostaviti pravno podlago, da bodo javni uslužbenci, ki so že vrnili preveč izplačane plače (ne po svoji krivdi), lahko te zahtevali nazaj. To je nujno z vidika pravičnosti in enake obravnave vseh javnih uslužbencev.

- V zvezi z v letu 2020 ponovljenim priporočilom št. 25 (2019), da naj MDDSZ zakonsko opredeli prekarnost, njene najbolj pojavnne oblike in prepove prekarna razmerja, hkrati pa predpiše tudi sankcije za kršitve te prepovedi, je navedeno ministrstvo v vladnem odzivnem poročilu navedlo (le), da je v novembru 2020 dodatno pozvalo člane medresorske delovne skupine k podaji predlogov za načrtovanje in izvedbo ukrepov proti prekarnosti. Konec leta 2022 so zato MDDSZ ponovno pozvali, da pojasni napredek pri realizaciji tega priporočila Varuha.
- Varuh je priporočal vladi, naj zagotovi pripravo in sprejetje pravilnika za vračilo prispevkov in povračilo stroškov uveljavljanja pravic iz obveznega zdravstvenega zavarovanja ter določi postopek čezmejnega povračila sredstev v primerih odprave potrdila A1, kot to predvideva deveti odstavek 9. člena Zakona o čezmejnem izvajanju storitev⁵. Priporočilo je nerealizirano.
- Varuh je vladi priporočil, da naj prouči možnosti za obravnavo in preprečevanje vseh oblik šikaniranja in trpinčenja na delovnem mestu ter za to pooblasti en organ. Ugotavljamo, da organ, ki bi bil pooblaščen za obravnavo in preprečevanje vseh oblik šikaniranja in trpinčenja na delovnem mestu, ni bil ustanovljen, MDDSZ pa je v tej zvezi sporočilo tudi, da v obdobju od zadnjega poročanja nove aktivnosti niso bile izvedene. Varuh ponavlja priporočilo in pričakuje tehtno obrazložitev.

Nova priporočila Varuha

Varuh je na podlagi obravnavanih zadev na področju zaposlenih in brezposelnih pripravil naslednja priporočila:

- Varuh priporoča MDDSZ, da nadaljuje vse aktivnosti v smeri odprave prekarnosti in v ta namen predvidene priprave standardov prekarnosti in strategije, ki bo naslavljala to problematiko, in predvidi oprijemljivo časovnico.
- Varuh poziva vlado, MDDSZ ter Inšpektorat Republike Slovenije za delo (IRSD) k nadaljevanju dejavnosti, tako v smeri sprejetja ukrepov kot tudi njihove izvedbe, za večjo učinkovitost inšpekcijskih postopkov. Prav tako priporoča, da se dejavnosti za večjo učinkovitost inšpekcijskih nadzorov skupaj s konkretnimi rezultati javno objavijo.
- Varuh priporoča IRSD, da nadaljuje izvajanje aktivnosti v smeri obveščanja delavcev o njihovih pravicah iz delovnega razmerja in možnih poteh za uveljavljanje teh pravic, tudi preko javnih objav, in da v primeru ugotavljanih kršitev ustrezno ukrepa.

Teme, ki jih je obravnaval Zagovornik
--

1. Obveščanje delavcev o njihovih pravicah iz delovnega razmerja.
2. Zagovornik ugotavlja, ali za samozaposlene osebe, ki koristijo pravico do krajšega delovnega časa in plačila prispevkov za socialno varnost zaradi starševstva ter tako delajo s skrajšanim delovnim časom 20 ur tedensko, pri ugotavljanju davčne osnove upoštevajo normirani odhodki v višini, kot jo določa prvi odstavek 59. člena Zakon o dohodnini⁶ (ZDoh-2) - ali so torej v času koriščenja starševskega dopusta starši na davčnem področju pri plačilu dohodnine obravnavani manj ugodno.

⁵ Zakon o čezmejnem izvajanju storitev (Uradni list RS, št. 119/21).

⁶ Zakon o dohodnini (Uradni list RS, št. 13/11 – uradno prečiščeno besedilo).

3. Zagovornik preverja, ali je diskriminatorno, da zaposleni, ki so gibalno ovirani, ne prejema povračila potnih stroškov za pot na delo, ki je krajša od 2 km.
4. Zagovornik preverja, ali je diskriminatorno, da delavke v času, ko so bile na materinskem oziroma starševskem dopustu, niso bile ocenjene - lahko bi šlo za poseg v pravico do napredovanja.
5. Zagovornik se je opredelil, da vprašanje zastavljeno kandidatki za zaposlitev na zaposlitvenem razgovoru o družinskem stanju in otrocih ni bilo potrebno za namen ugotavljanja izpolnjevanja pogojev za zaposlitev, saj takšen pogoj ne izhaja iz objave prostega delovnega mesta in tudi sicer ni bilo v neposredni zvezi z delovnim razmerjem, zato gre za kršitev neposredne diskriminacije.
6. Zagovornik je ugotovil, da je delodajalec diskriminiral kandidatko za zaposlitev, ko ji je zastavil vprašanje, ali načrtuje še kaj otrok, kar pa je po Zakonu o delovnih razmerjih prepovedano (drugi odstavek 28. člena Zakona o delovnih razmerjih⁷ (ZDR-1)).
7. Zagovornik ugotavlja, da je delodajalec neposredno diskriminiral voditeljico osrednji informativnih oddaj javne TV zaradi njenega članstva v sindikatu oziroma z njim povezanih aktivnosti, ko ni odobril njeni prošnji za delo na domu.
8. Zagovornik proučuje, ali ureditev po tretjem odstavku 4. člena Uredbe o napredovanju javnih uslužbencev v plačne razrede posredno diskriminira tiste javne uslužbenke in uslužbenke, ki zaradi še katerih drugih osebnih okoliščin, kot pa so poklicna bolezen, poškodba pri delu in starševstvo (porodniški oziroma starševski dopust), ne morejo izpolnjevati pogoja opravljanja dela najmanj šest mesecev, da bi lahko bili za tisto leto ocenjeni.

⁷ Zakon o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. 47/15).

4 Izobrazba

Poglavji št. 2.2 in 2.5

Teme, o katerih poroča Varuh

1. S pomanjkljivo izobrazbo je povezan tudi problem brezposelnosti med Romi – zaskrbljujoče je, da je bilo od 1265 Romov z nepopolno šolsko izobrazbo, ki so bili v evidenci brezposelnih, le 120 Romov vključenih v osnovno šolo za odrasle. Velika večina nepopolno izobraženih torej ostaja brez temeljnega pogoja, ki bi jim zaposlitev vsaj teoretično omogočil (osnovnošolska izobrazba), vendar pa pristojno ministrstvo za namen pridobitve osnovnošolske izobrazbe za brezposelne Rome ni sprejelo ustreznega ukrepa.

Teme, ki jih je obravnaval Zagovornik

1. Priporočilo enakosti glede Predloga Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o urejanju trga dela⁸ (ZUTD) (mdr. naj MDDSZ odpravi razlikovanje glede na doseženo raven izobrazbe pri upravičenosti do spodbude za zaposlovanje iz 66.a člena tega zakona).
2. Zagovornik proučuje ali so državljani tretjih držav neupravičeno neenako obravnavani pri vpisu na fakultete (peti odstavek 7. člena Zakona o visoke šolstvu⁹ in Pravilnik o razpisu za vpis in izvedbi vpisa v visokem šolstvu - za spremembe obeh predpisov je v teku zakonodajni postopek).
3. Zagovornik je ugotavljal ali ZUTD v 189. členu nalaga delodajalcu, da diskriminatorno obravnava zaposlene. 189. člen ZUTD nalaga, da morajo tisti, ki imajo ob uveljavitvi zakona (1. 1. 2011) 6/2 raven izobrazbe, pridobiti (ne glede na delovno dobo) še VII. raven. Tisti, ki imajo pa VI. raven, pa morajo ob pogoju 15 let delovne dobe pridobiti le raven 6/2. Zagovornik ni uvedel postopka ocene diskriminatornosti. Gre za urejanje specifičnega položaja uslužbencev, ki so že zaposleni v sistemu in so se znašli v situaciji, da so opravljali delo, za katero imajo po uveljavitvi novega zakona nižjo izobrazbo od zahtevane. Določba predstavlja varovalo, katerega posledica je, da neizpolnjevanje izobrazbe nima za posledico neveljavnosti pogodbe o zaposlitvi, temveč določa obdobje, v katerem imajo uslužbenci možnost pridobiti višjo stopnjo izobrazbe, da bodo lahko opravljali delo skladno z 81. členom ZUTD. Dosežena stopnja izobrazbe pa ni osebna okoliščina posameznika, saj lahko posameznik stopnjo zahtevane izobrazbe doseže z nadaljnjim izobraževanjem, pri čemer je za to predvideno tudi dovolj dolgo časovno obdobje. Zagovornik ugotavlja, da sta obe kategoriji uslužbencev (tisti, ki so imeli na dan uveljavitve ZUTD VI/2 in tisti s VI/1 stopnjo izobrazbe morali zvišati stopnjo izobrazbe na VII., ob tem, da je ZUTD tistim s VI/1 stopnjo izobrazbe in 15 leti delovnih izkušenj določil, da lahko storitve izvajajo tudi, če najkasneje v roku pet let po začetku uporabe tega zakona pridobijo VI/2 raven izobrazbe. ZUTD je torej za obe kategoriji uslužbencev zahteval, da sta zvišali svojo izhodiščno stopnjo izobrazbe vsaj za eno stopnjo.

⁸ Zakon o urejanju trga dela (Uradni list RS št. 80/10 – uradno prečiščeno besedilo).

⁹ Zakon o visokem šolstvu (Uradni list RS, št. 32/12 – uradno prečiščeno besedilo).

5 Premožensko stanje, revščina, brezdomstvo

Poglavji št. 2.19.2 in 2.17

Teme, o katerih poroča Varuh

Pretekla priporočila Varuha

- S priporočilom je Varuh priporočal in spodbujal vse pristojne, zlasti še sodišča oziroma njihove zaposlene v službah za brezplačno pravno pomoč in Obrtno-podjetniško zbornico Slovenije ter njene člane, da prosilcem oziroma upravičencem do brezplačne pravne pomoči na jasn in razumljiv način, če je treba tudi večkrat, morda tudi s pomočjo ustreznih zloženk, posredujejo vse potrebne informacije, ki so pomembne za njihov pravni in socialni položaj, uveljavljanje njihovih pravic in morebiten nastanek za njih neugodnih obveznosti.
- S priporočilom je Varuh priporočil, da redarji v vlogi prekrškovnega organa pri obravnavi brezdomnih oseb, upoštevaje njihov specifičen položaj zaradi njihovega brezdomstva, vselej opravijo skrbno izbiro sankcije za prekršek oziroma da preverijo, ali ni namesto izreka sankcije mogoče kršitelja le opozoriti, če je storjeni prekršek neznatnega pomena in če pooblaščen uradna oseba presodi, da je glede na pomen dejanja opozorilo zadosten ukrep. V odzivu na to priporočilo je Ministrstvo za pravosodje (MP) pojasnilo, da upravni organi opravljajo svoje delo samostojno v okviru in na podlagi Ustave in zakonov.
- Varuh je v priporočilu MDDSZ priporočil, da se zakonsko zagotovi socialna varnost vsem osebam, ki si brez lastne krivde ne morejo same zagotoviti preživljanja, četudi razpolagajo s premoženjem, od katerega nimajo ekonomske koristi. Gre za delno uresničeno priporočilo. Novela Zakona o socialnovarstvenih prejemkih na vladi ni bila potrjena. Ministrstvo je zagotovilo, da naj bi bilo priporočilo realizirano z naslednjo novelo Zakona o socialno varstvenih prejemkih. Varuh do tedaj ponavlja priporočilo.

Teme, ki jih je obravnaval Zagovornik
--

1. Priporočilo Zagovornika glede izboljšanja položaja brezdomnih oseb. Zagovornik je MDDSZ med drugim priporočil, naj pripravi dolgoročno o in celovito strategijo za izboljšanje položaja brezdomcev, ki bo temeljila na načelu »najprej namestitev« in vključevala konkretne cilje, ukrepe, kazalnike in vire financiranja ter zajemala vsa relevantna področja (npr. stanovanja, socialna varnost, trg dela, zdravstvo, izobraževanje).

6 Kraj bivanja (lokalna pripadnost)

Poglavje št. 2.2

Teme, o katerih poroča Varuh

1. Varuh proučuje problematiko »izbrisa« posebne volilne pravice tistim državljanom Republike Slovenije, pripadnikom italijanske narodne skupnosti, ki so v obdobju pred uveljavitvijo Zakona o evidenci volilne pravice¹⁰ (Z EVP-2) odjavili prebivališče na območju Občine Izola zaradi selitve v drugo občino.

Teme, ki jih je obravnaval Zagovornik

1. Pogoji prijavljenega stalnega prebivališča na določen datum za dostop do smučarskih vozovnic je diskriminacija.
2. V delu je poizvedba za občine glede povračila stroškov prevoza otrok s posebnimi potrebami.
3. Zavračanje dostopa do osebnega zdravnika na podlagi kraja bivanja je diskriminacija.

¹⁰ Zakon o evidenci volilne pravice (Uradni list RS, št. 98/13).

7 Spolna usmerjenost, spolna identiteta, spolni izraz (LGBTI+)

Poglavje št. 2.8

Teme, o katerih poroča Varuh

1. V letu 2022 je Varuh prejel eno pobudo, ki se je nanašala na obravnavo LGBTIQ+ manjšin v predvolilnem vprašalniku ene izmed političnih strank, kjer so opozorili predvsem na razumevanje svobode izražanja. Pobudnik je menil, da avtorji vprašalnika gibanju za pravice LGBTIQ+ oseb podtikajo promocijo vrednot v okviru šolskega sistema, da vprašalnik pristransko in popačeno navaja v prvi opombi omenjena pravna vira ter da s tem zavaja in manipulira javno mnenje s ciljem netenja nestrpnosti, sejanja sovraštva in stigmatizacije teh manjšin. Pobudnik je menil, da je vprašalnik v nasprotju s 14. členom Ustave ter da krši 297. člen KZ-1 in Zakon o varstvu pred diskriminacijo. Politične stranke ne sodijo v krog subjektov, pri katerih bi Varuh lahko neposredno posredoval.
2. Neuresničeno ostaja priporočilo Varuha, da naj medresorska delovna skupina za proučitev pravne ureditve spremembe oziroma pravnega priznanja spola v Republiki Sloveniji delo konča že v letu 2020 in naj pristojno ministrstvo še v istem letu pripravi predlog zakona, ki bo urejal pravno priznanje spola.

Zagovornik: Priporočilo glede postopkov pravnega priznanja spola za transspolne ljudi (2021)

UJEMANJE: Zagovornik je priporočil MDDSZ, naj pripravi celovit zakon o pravnem priznanju spola.

Št. zadeve: 0709-14/2021/284¹¹

UJEMANJE: Svetovanje 0702-228/2023.

3. Uresničeno je bilo priporočilo Varuha glede skupne posvojitve otrok istospolnih partnerjev v sklenjenih oziroma nesklenjenih partnerskih zvezah s sprejetjem novele Družinskega zakonika.

Teme, ki jih je obravnaval Zagovornik

1. Predlog zakona o spremembah Družinskega zakonika¹².
2. Sprememba Uredbe o upravnem poslovanju, in sicer tako, da bo mogoče postopek spremembe imena urediti na kateri koli upravni enoti v Sloveniji.
3. Ginekologinja in ugovor vesti v zvezi z vodenjem nosečnosti itd. pri istospolno usmerjenih pacientkah. Zagovornik je izdal odločbo, v kateri je ugotovil diskriminacijo.

¹¹ Dostopno na:

<https://zagovornik.si/izdelki/priporocilo-zagovornika-nacela-enakosti-glede-postopkov-pravnega-priznanja-spola-za-transspolne-ljudi-2/>.

¹² Družinski zakonik (Uradni list RS, št. 15/17).

8 Mladi

Poglavje št. 2.10

Teme, o katerih poroča Varuh

1. Pri sicer pozitivnih ukrepih se ne sme neupravičeno neenako obravnavati ali celo izključevati posameznikov ali skupin. Varuh je to ugotavljal npr. v zvezi z Zakonom o začasnih ukrepih za omilitev posledic druginje za upravičence do otroškega dodatka¹³ (ZZUODOD). V predlogu tega zakona je obrazloženo, da je njegov glavni cilj »omiliti posledice, ki so nastale zaradi splošne rasti cen in poslabšanja položaja družin z otroki« (na spletni strani vlade pa je bilo še dodatno pojasnjeno, da je namen ukrepa »zagotoviti višjo socialno varnost družin z otroki, kot najbolj ranljivih skupin prebivalstva, katerih materialno stanje se zaradi splošne rasti cen poslabšuje«). Prvi odstavek 2. člena navedenega zakona pa je med drugim določil, da je upravičenec do druginjskega dodatka za otroke upravičenec do otroškega dodatka po zakonu, ki ureja starševsko varstvo in družinske prejemke, in zakonu, ki ureja uveljavljanje pravic iz javnih sredstev, ki ima od 1. oktobra 2022 do 31. decembra 2022 veljavno odločbo o upravičenosti do otroškega dodatka. Ena izmed pobudnic je bila tako mnenja, da je druginjski otroški dodatek diskriminatoren do otrok, starejših od 18 let. Ob tem je poudarila, da je nezaposlena, da sta dva njuna otroka dijaka, stara 15 in 18 let, dva pa študenta, stara 20 in 25 let, pri čemer so se vsi njeni otroci šolali, družina pa da je v prvem dohodkovnem razredu – vendar pa da so upravičeni le do druginjskega dodatka za enega otroka. Kot je zaključila, je bilo to »zelo neupravičeno, saj polnoletni dijaki in študenti prejemajo namesto otroškega dodatka državno štipendijo in bi bilo prav, da se tudi za njih izplača druginjski dodatek«.

Tudi Varuh ni prepoznal, v čem naj bi se položaji mladoletnih in polnoletnih dijakov ter študentov, ki so jih starši dolžni preživljati, z vidika posledic druginje in posledično upravičenosti do druginjskega dodatka bistveno razlikovali. Nasprotno, dejanski položaji mladoletnih in polnoletnih otrok, ki so jih starši dolžni preživljati, se z vidika posledic druginje kažejo za v bistvenem enake. Takšna ugotovitev v izhodišču je ključna, saj si je (po že ustaljeni ustavnosodni praksi) za presojo utemeljenosti očitka o neenakem, diskriminacijskem obravnavanju najprej treba odgovoriti na vprašanje, ali sta dejansko položaja, ki se ju primerja, v bistvenem sploh enaka. Nadalje, posegi v pravico do nediskriminacijskega obravnavanja so sicer lahko tudi ustavno dopustni, vendar samo, če temeljijo na stvarno upravičenem cilju in so v skladu s splošnim načelom sorazmernosti kot enim izmed načel pravne države, to je, da so primerni, nujni in sorazmerni v ožjem pomenu. V konkretnem pa se je predmetna zakonska določba kazala za takšno, ki diskriminira upravičence do dodatka na podlagi starosti oziroma statusa otroka – družine s polnoletnimi dijaki in študenti, ki prejemajo državno štipendijo, namreč niso upravičene do druginjskega dodatka, čeprav so tudi starši teh otrok (enako kot tisti z mladoletnimi otroki) dolžni preživljati svoje polnoletne otroke in so se tudi oni (enako kot tisti z mladoletnimi otroki) zaradi splošnega dviga cen znašli v težkem ekonomskem položaju (do druginjskega dodatka niso bili upravičeni le zato, ker je bil njihov otrok star več kot 18 let).

¹³ Zakon o začasnih ukrepih za omilitev posledic druginje za upravičence do otroškega dodatka (Uradni list RS, št. 126/22).

Teme, ki jih je obravnaval Zagovornik
--

1. Neenakost pri ukrepih pozitivne obravnave – posebnih ukrepih na ravni zakonodaje, npr. covid-19 ali digitalnih bonih.
2. Neenakost pri dostopu do osebne asistencе, kjer je izključena celotna starostna skupina pod 18 let.

9 Nacionalne in etnične skupnosti

Poglavje št. 2.2

Teme, o katerih poroča Varuh

1. Varuh je ugotovil, da predstavniki več manjšinskih skupnosti poudarjajo, da njihova društva nimajo rednih stikov z Varuhom (in tudi ne z Zagovornikom) in niso popolnoma seznanjeni s pomenom nalog in dejavnosti obeh institucij za varstvo narodnih manjšin in da zato predlagajo okrepitev ukrepov informiranja in ozaveščanja. Varuh ob tem odgovarja, da ne samo obravnava tistih nekaj pobud na leto, ki jih prejema od narodnih (oziroma etničnih) skupnosti oziroma njihovih predstavnikov (pri čemer je njegovo posredovanje tudi že rezultiralo v dejanskih izboljšavah stanja), pač pa je v največji meri na področju angažiran samoiniciativno oziroma (naj)večkrat ravna proaktivno.

Zagovornik italijanski kot madžarski narodni skupnosti vsako leto posreduje prevod rednega letnega poročila v italijanskem in madžarskem jeziku. V oba jezika je prevedena tudi splošna informativna zloženka Zagovornika.

2. Varuh je na lastno pobudo podrobneje obravnaval okoliščine v zvezi z volilno pravico državljanov Republike Slovenije, pripadnikov avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti:
 - Madžarske samoupravne narodne skupnosti niso določile in objavile podrobnejših meril za ugotavljanje volilne pravice (12. člen ZEVP-2), saj enotno menijo, da zakon zaenkrat ustrezno določa merila za ugotavljanje volilne pravice državljanov.
 - Vezano na ureditev po ZEVP-2 (12. člen) so, z izjemo koprške, vse samoupravne skupnosti italijanske narodnosti sprejele podrobnejša merila za ugotavljanje volilne pravice pripadnika avtohtone italijanske narodne skupnosti; Varuh poudarja problematiko »izbrisa« posebne volilne pravice tistim državljanom Republike Slovenije, pripadnikom italijanske narodne skupnosti, ki so v obdobju pred uveljavitvijo ZEVP-2 odjavili prebivališče na območju Občine Izola zaradi selitve v drugo občino.
3. Varuh zopet poroča o nejasnostih glede nadzora nad uporabo zastave RS, priporočilo še vedno ni bilo realizirano (priporočilo MJU glede Zakona o grbu, zastavi in himni Republike Slovenije ter o slovenski narodni zastavi).

Teme, ki jih je obravnaval Zagovornik

1. Ugotovljena diskriminacija Maročana v postopkih na upravni enoti.
2. Mladoletni prosilci za mednarodno zaščito brez spremstva potencialno obravnavani diskriminatorno.
3. Priporočilo RTV glede vključevanja pripadnikov manjšinskih etničnih skupnosti pri sooblikovanju televizijske oddaje.
4. Priporočilo glede predloga Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o tujcih.
5. Priporočilo Zagovornika glede možnosti podaljšanja vozniškega dovoljenja prosilcu za mednarodno zaščito.

6. Priporočilo Zagovornika glede ravnanja upravnih enot v primerih sklepanja zakonskih zvez med tujci oziroma tujkami in slovenskimi državljani oziroma državljankami.
7. Zagovornik obravnava diskriminacijo pri javnem razpisu štipendijskega sklada za štipendije za študij v RS za Slovence v zamejstvu in po svetu (ni dopustna samoopredelitev za status manjšine).
8. Zagovornik obravnava diskriminacijo iranske državljanke pri dostopu do bančnih storitev.

10 Otroci

Poglavje št. 2.5

Teme, o katerih poroča Varuh

1. Varuh kot zelo kritično med drugim ponovno poudarja pomanjkanje kliničnih psihologov in pedopsihiatrov, kar vse neposredno vpliva na dolgotrajnost odločanja v sodnih postopkih.
2. Varuh ponovno opozarja na težave, ko se enemu od staršev ovira ali onemogoča dostop do otrokovih osebnih podatkov v vrtcu, šoli, pri zdravniku ..., čeprav razen odločitve o varstvu in vzgoji otroka ni nikakršne odločitve sodišča, ki bi kakorkoli posegala v starševsko skrb. Takšnega oviranja dostopa do osebnih podatkov ne smeta utemeljevati morebitna prepoved stikov med otrokom in staršem ali prepoved približevanja.
3. Varuh se pogosto srečuje s stiskami, ki so posledica revščine; težave so na področjih socialne izključenosti, medvrstniškega in spletnega nasilja, pereča so dolgotrajna rejništva in številne težave, ki so posledica ločitve staršev.
4. Na težave slepih in slabovidnih otrok je Varuh že opozarjal v svojih letnih poročilih, vendar so v procesu vzgoje in izobraževanja še vedno prisotne težave glede sistemske nedostopnosti slepim in slabovidnim otrokom prilagojenega učnega gradiva. Starši slepih in slabovidnih otrok naj bi se še vedno soočali z vprašanjem, kako pravočasno v celoti pridobiti didaktično ustrezno prilagojeno učno gradivo, ki je v posamezni šoli predpisano za tekoče šolsko leto, vključno z drugimi učnimi gradivi, ki jih učitelji pripravijo v lastni izvedbi, npr. učnimi listi, nalogami za preverjanje in utrjevanje znanja ipd. Ob vsem tem dalje tudi ni ustreznih prilagoditev pri udeležbi otrok na različnih tekmovanjih iz znanja. Velika težava slepih in slabovidnih otrok je tudi pomanjkanje tiflopedagogov. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ) opozorila sprejema.
5. Varuh je vse glasbene šole v državi zaprosil za pojasnilo, koliko je bilo v preteklosti takih otrok z avtizmom, ki so se želeli vključiti v glasbeno šolo, pa to ni bilo mogoče, ker niso opravili sprejemnih izpitov, ter koliko otrok z avtizmom oziroma s posebnimi potrebami se je oziroma se še šola na njihovi šoli. Iz prejetih odgovor lahko kot bistvena izluščimo stališča, da (1) je glasbeno izobraževanje pri nas v osnovi vzpostavljeno s ciljem odkrivanja in izgradnje največjih talentov – izključno v smer rezultatov; (2) preizkus znanja ne zahteva drugih kognitivnih sposobnosti kot samo posluš; (3) imajo sicer lahko tudi otroci s posebnimi potrebami izjemno velik talent, le da večinoma ne, bi jim pa takšna vključenost zagotavljala odličen terapevtski učinek. Otroci v glasbeni šoli tudi nimajo pravice do spremljevalca ali drugačne pomoči.

Zagovornik: Ocena diskriminatornosti Zakona o glasbenih šolah ter priporočilo glede spremembe oziroma dopolnitve Zakona o glasbenih šolah

UJEMANJE: Zagovornik je MIZŠ priporočil, naj pripravi predlog spremembe oziroma dopolnitve Zakona o glasbenih šolah na način, da se v poglavju, ki ureja vpis (III. poglavje zakona), doda določba, ki bo predvidevala primerne prilagoditve vpisa v glasbene šole za otroke s posebnimi potrebami.

Št. zadeve: 050-38/2021

6. Varuh spodbuja različne organe in institucije, naj v skrbi za otroke sodelujejo in se povezujejo. Varuh dalje ugotavlja prelaganje odgovornosti za polno zaščito otrokovih pravic, ko si institucije le birokratsko dopisujejo in se ne zavzemajo za usodo prav vsakega otroka v stiski.
7. Varuh ugotavlja, da v praksi žal še vedno nismo storili vsega za pravo zaščito otrokovih pravic. Ne pretehtamo dovolj njihovih mnenj, želja in interesov ter na nezadostni podlagi odločamo o njihovih koristih. Pri sklicevanju oziroma interpretaciji otrokove največje koristi pa moramo biti vendarle pozorni, da na kakršenkoli način ne poskušamo pokroviteljsko omejevati uresničevanja otrokovih pravic, ki jim jih zagotavljajo domači in mednarodni dokumenti.
8. Varuh je že 20 let član Evropske mreže varuhov otrokovih pravic (ENOC), vendar je pridružen član, saj zakonodaja, na podlagi katere deluje, še ne omogoča, da bi postal polnopravni član, kar bi pomenilo, da bi izpolnjeval vsa merila za delovanje varuhov otrokovih pravic, kot jih opredeljuje statut ENOC. Varuh pričakuje spremembo zakonodaje na način, da bo lahko izpolnjeval vse pogoje za pridobitev polnega članstva v ENOC.
9. Varuh ponavlja priporočilo, naj čim prej pripravi, državnemu zboru pa, naj čim prej sprejme spremembo 10. člena Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami¹⁴ (ZUOPP-1), ki bo otrokom s posebnimi potrebami omogočila stalnega spremljevalca.
10. Varuh ponavlja priporočilo, naj MDDSZ pripravi sistemske ukrepe, ki bodo zagotavljali ustrezno obravnavo otrok s posebnimi potrebami in invalidnostmi in njihovo vključevanje v družbo.
11. Varuh ponavlja priporočilo, naj MIZŠ za celotno področje izobraževanja sprejmejo zakonske rešitve, ki bi ustrezno urejale pregled šolskih torb in preizkus prisotnosti drog ali alkohola. Gre za zavrnitev zaradi nestrinjanja. MIZŠ (2018) odgovarja, da šolska zakonodaja, razen izjemoma, ne predpisuje načina varnostnih oziroma osebnih pregledov otrok ali njihovih predmetov oziroma bivalnih prostorov.
12. Varuh ponavlja priporočilo, naj MDDSZ uvede družinsko asistenco v družinah, ki skrbijo za otroke s posebnimi potrebami, mlajše od 18 let, in sicer s ciljem, da se doseže dodatno zmanjšanje institucionalizacije otrok s posebnimi potrebami in da bi se uresničevale pravice otrok s posebnimi potrebami do družinskega življenja.

Zagovornik je na temo, ki je vezana tudi na takšno pobudo, naletel v postopku svetovanja mami gibalno oviranih dvojčkov (s cerebralno paralizo).

DELNO UJEMANJE: Zagovornik je takrat sledil pojasnilom in nasvetu MDDSZ, da mama otrok uporabi socialno storitev pomoči družini na domu, ki jo organizira Zavod za oskrbo na domu, sicer pa je podprl prizadevanja mame za družinsko asistenco. – Zagovornik je podal tudi pobudo za presojo ustavnosti in zakonitosti Zakona o osebni asistenci v delu starostne omejitve od 18 do 65 let.

Št. zadeve: 0702-54/2021

¹⁴ Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (Uradni list RS, št. 58/11).

13. Varuh ponavlja priporočilo, naj MZ in MDDSZ za otroke s posebnimi potrebami, ki niso slepi, vendar pa za opravljanje temeljnih ali podpornih dnevnih opravil prav tako potrebujejo pomoč, zagotovi pomoč tretje osebe.

Zagovornik: Ocena diskriminatornosti petega odstavka 100. člena Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2)

DELNO UJEMANJE: Zagovornik je ocenil, da je določba ZPIZ-2 diskriminatorna do vseh videčih mladoletnih oseb, ki so zdravstveno zavarovane po drugih zavarovancih zavoda ali upokojencih in ki prav tako kot slepe osebe potrebujejo za opravljanje svojih osnovnih življenjskih potreb pomoč druge/tretje osebe ter bi zato lahko bile upravičene do dodatka za pomoč in postrežbo oziroma ustrezno povišanega dodatka za nego otroka. V zvezi s tem je Zagovornik izdal tudi posebno priporočilo za MDDSZ.

Št. zadeve: 0702-28/2020

14. Varuh ponavlja priporočilo, naj MIZŠ uredi, da imajo učenci s posebnimi potrebami skladno z določbami 56. člena Zakona o osnovni šoli¹⁵ (ZOsn) pravico do organiziranega brezplačnega prevoza, ki jim ga je skladno z določbami Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja¹⁶ (ZOFVI) dolžna zagotavljati lokalna skupnost, do šole oziroma zavoda, v katerem se šolajo, in nazaj.

Zagovornik: Pripravlja spletno anketo za občine na temo zagotavljanja brezplačnega prevoza oziroma povrnitve stroškov individualnega prevoza oseb s posebnimi potrebami do šole oziroma zavoda, v katerem se šolajo, in nazaj

UJEMANJE: Zagovornik bo z namenom razjasnitve dejanskega stanja glede problematike neenotnega pristopa lokalnih skupnosti k povračilu stroškov prevoza oseb s posebnimi potrebami v šolo s prilagojenim programom in v varstveno-delovne centre v letošnjem letu izvedel spletno anketo.

Št. zadeve: 0702-211/2022

15. Varuh ponavlja priporočilo, naj MIZŠ na področju prevoza predšolskih otrok s posebnimi potrebami dejansko zagotovi pravico do brezplačnega prevoza in ne zgolj povračila stroškov prevoza, kadar prevoza otrok do zavoda ali vrtca ni mogoče organizirati.

16. Varuh ponavlja priporočilo, naj MDDSZ razume invalidnost v povezavi z različnimi ovirami, ki posameznika omejujejo pri tem, da bi enako kot drugi polno in učinkovito sodeloval v družbi, zato podlaga za različno obravnavo invalidov ne more biti vrsta okvare, ki povzroča invalidnost, temveč le omejitve, ki jo ima posameznik zaradi nje. Taksativno naštevanje bolezni in stanj ima za posledico neenako obravnavo invalidov, saj je nemogoče sestaviti seznam vseh bolezni in stanj (tudi tistih najredkejših) ter njihovih kombinacij, ki bi vključeval vse invalidne osebe z enakimi omejitvami. Gre za zavrnitev zaradi nestrinjanja.

¹⁵ Zakon o osnovni šoli (Uradni list RS, št. 81/06 – uradno prečiščeno besedilo).

¹⁶ Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo).

Zagovornik: Nezagotavljanje primerne prilagoditve (modre folije) dijakinji na maturi je diskriminacija

UJEMANJE: Zagovornik je MVZ priporočil, da dijakom s posebnimi potrebami na pisnih izpitih pri maturi omogoči uporabo modre folije, če jo potrebujejo zaradi svojega zdravstvenega stanja oziroma invalidnosti. V prilogi Pravilnika o načinu izvajanja mature za kandidate s posebnimi potrebami so že navedene možne prilagoditve, med njimi tudi »Uporaba označevalca besedila (prinese kandidat/ka s seboj)«. To prilagoditev naj se tolmači tako, da bo omogočena tudi uporaba prozornih barvnih folij.

Št. zadeve: 0700-34/2023

17. Varuh priporoča, naj Ministrstvo za zdravje (MZ) in MDDSZ zagotovita hitro in kakovostno zdravstveno oskrbo otrok in mladostnikov z motnjami v duševnem zdravju.
18. Varuh priporoča, naj Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje (MVI) in MDDSZ v sodelovanju z drugimi pristojnimi organi obravnavata ugotovitve in predloge 32. nacionalnega otroškega parlamenta in se opredelita do vsake ugotovitve in predloga ter jih ustrezno upoštevata pri odločitvah, ki zadevajo otroke.
19. Varuh priporoča, naj MVI za celotno področje izobraževanja sprejme zakonske rešitve, ki bodo ustrezno urejale pregled nad tem, kaj učenci vnašajo v šolski prostor, predvsem pa pregled šolskih torb in preizkus prisotnosti nevarnih predmetov, vseh vrst orožja, drog in alkohola.
20. Varuh predlaga, naj MP v okviru zakonodaje, ki ureja položaj skrbništva, predvidi, da mora center za socialno delo svojo odločitev v zvezi z ugovorom osebe pod skrbništvom (pritožnikom) zoper ravnanje skrbnika ustrezno obrazložiti in izdati ustrezno odločbo, na način, da bo omogočena pritožba skladno z določbami 2., 14., 22. in 25. člena Ustave.
21. Varuh priporoča, naj MZ zagotovi, da bodo otroci s posebnimi potrebami glede zobozdravstvene oskrbe obravnavani učinkovito in prednostno.

Teme, ki jih je obravnaval Zagovornik

1. Priporočilo glede Predloga zakona o spremembi Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami.
2. Problematika spremljevalcev otrok s posebnimi potrebami (odprta zadeva).
3. Razumna prilagoditev prehrane v vrtcu in šoli zaradi vere – preprečevanje posredne diskriminacije zaradi vere

11 Romska skupnost

Poglavje št. 2.2

Teme, o katerih poroča Varuh

1. Varuh se je podrobneje ukvarjal tudi z volilno pravico državljanov Republike Slovenije in pripadnikov romske skupnosti.
 - Varuh je na podlagi prejetih odzivov ugotovil, da nobena upravna enota ni prejela zahteve za izbris podatka o volilni pravici državljana Republike Slovenije, pripadnika romske skupnosti iz evidence volilne pravice.
 - Prav tako Varuh ugotavlja, da je Svet romske skupnosti Republike Slovenije sprejel Merila za vpis v evidenco volilne pravice državljana RS – pripadnika romske skupnosti 20. 1. 2016. Merila so bila poslana dvajsetim občinam, nekatere so jih objavile na spletnih straneh. Kot so priznali, Svet romske skupnosti Republike Slovenije meril ni dal objaviti v Uradni list RS, »ker nismo vedeli, da jih moramo«, objavljena pa sicer so na njegovi spletni strani.
2. Glede nasilja in kaznivih dejanj Varuh ugotavlja, da kljub navedbam nekaterih, da se zaradi umanjkanja pravne podlage ne vodi podatkov o etnični pripadnosti obravnavanih oseb, pa so v dokumentih vendarle vsaj občasno navedeni nekateri konkretni podatki o etnični pripadnosti obravnavanih oseb. Zaradi varstva osebnih podatkov in z njim povezanih omejitev torej teze, da ima romska skupnost pri kazenski in prekrškovni obravnavi privilegije in ugodnejšo obravnavo ter da sankcije v tej skupnosti ne dosežejo namena, ni mogoče niti potrditi niti zanikati.
3. Varuh je že večkrat poudaril, da pravna in komunalna neurejenost romskih naselij ogrožata uresničevanje človekovih in posebnih pravic romske skupnosti oziroma njenih pripadnikov na eni strani in tudi uresničevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin preostalega prebivalstva, ki tamkaj živi, na drugi strani. Prav tako je Varuh že dalj časa na načelnem stališču, da običaji in navade romske skupnosti ne opravičujejo nezakonitih dejanj ter da se tudi posebne pravice, ki jih romski skupnosti v 65. členu podeljuje Ustava, v ničemer ne nanašajo na opustitev odkrivanja ali pregona njihovih kaznivih dejanj oziroma prekrškov. Podobno je Varuh že ob več priložnostih poudaril, da zagotavljanja posebnega varstva romski skupnosti oziroma njenim pripadnikom ne gre enačiti z varstvom pred sleherno odgovornostjo za protipravno ravnanje.
4. Varuh problematizira stališče (zdaj bivšega) Ministrstva za okolje in prostor (MOP), ki je menilo, da poseben zakon za interventno urejanje romskih naselij sploh ni potreben, »saj bi nesistemske posegal na področje urejanja prostora in gradnje, njegovo izvajanje pa bi ostale državljanke postavilo v neenakopraven položaj«.
5. Varuh vztraja, da bi (zdaj) Ministrstvo za naravne vire in prostor (MNVP) pripravilo besedilo posebnega (interventnega) zakona, ki bo pripadnikom romske skupnosti, ki živijo v nelegalnih naseljih, omogočal dejansko in učinkovito izvrševanje njihovih človekovih pravic, tj. (vsaj začasni) dostop do pitne vode, sanitarij in elektrike. Varuh pa vztraja tudi, da bi isto ministrstvo pripravilo poimenski seznam romskih naselij, kjer pravna in komunalna ureditev naselja ni možna (ker npr. lastniki ne želijo prodati zemljišč, naselje stoji na poplavnem območju ali pod daljnovodi ipd.) ter našlo sistemske rešitve za takšne primere.

6. Varuh na MNVP naslavlja tudi priporočilo, naj pripravi analizo o tem, koliko občinskih prostorskih načrtov, ki so uredili položaj romskih naselij, je bilo sprejetih od uveljavitve Zakona o romski skupnosti v Republiki Sloveniji¹⁷ (nadaljevanju: ZRomS-1) do danes, koliko romskih naselij še vedno ni vključenih v občinske prostorske načrte in katera so, za koliko objektov v romskih naseljih je bilo od uveljavitve ZRomS-1 do danes pridobljeno gradbeno dovoljenje in so si posamezni pripadniki romske skupnosti na tej podlagi naposled uspeli urediti dostop do vode, elektrike in kanalizacije ter koliko objektov v romskih naseljih je še brez gradbenega dovoljenja.
7. Varuh v letu 2022 pohvali predvsem sistemizacijo delovnega mesta romski pomočnik, ki se je začela izvajati s 1. septembrom 2021, in poziv vlade občinam, kjer živi romska skupnost, k doslednemu uresničevanju njihovih obveznosti iz drugega odstavka 6. člena ZRomS-1, to je k sprejemu podrobnih področnih programov in ukrepov.
8. Še vedno je posebej izstopajoč problem pridobivanje točnih (in merljivih!) podatkov za analizo stanja in spremljanje napredka pri vključevanju romske skupnosti v slovensko družbo na ključnih področjih, kot sta izboljšanje bivalnih razmer in uspešnost pri šolanju.
9. Kar zadeva urejanje bivalnih razmer, Varuh ponovno opozarja na stališče MOP, ki ob sklicevanju na Ustavo in enakopravnost državljanov meni, da »veljavna zakonodaja na področju urejanja prostora, graditve in urejanja okolja ter ZRomS-1 predstavljajo zadosten okvir, znotraj katerega lahko vsi zainteresirani akterji prispevajo svoj delež k izboljšanju razmer romske skupnosti«.
10. Ministrstvo (zdaj MNVP) bi moralo kot poseben ukrep v smislu 17. in 18. člena ZVarD že davno v sprejem predlagati interventni zakon, ki bi v doglednem času in z učinkovitimi ukrepi Romom omogočil pravno in komunalno ureditev njihovih domov.

Teme, ki jih je obravnaval Zagovornik
--

1. Izpeljani fokusni skupini na temo izobraževanja in zaposlovanja Romov.
2. Zavrnitev postrežbe gostom v lokalih samo zato, ker so Romi, je diskriminacija na področju ponujanja blaga in storitev javnosti, in sicer na podlagi osebne okoliščine narodnosti ali etničnega porekla (št. zadeve: 0700-8/2022). Glede dostopa do storitev za pripadnike romske skupnosti - zavrnitev postrežbe v gostinskih lokalih tudi 0702-146/2023.
3. Priporočilo za spremembo Zakona o romski skupnosti v Republiki Sloveniji, posebej (tudi) glede vprašanje ustreznega zastopanja Romov iz avtohtono in neavtohtono naseljenih skupnosti – zadeva št. 050-14/2021).

¹⁷ Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 33/07).

12 Verska in druga prepričanja

Poglavje št. 2.1

Teme, o katerih poroča Varuh

1. Vprašanje urejanja glede nošenja naglavnih rut v zdravstveni negi. Varuh priporoča MZ, da poskrbi za pripravo predpisa, ki bo sistemsko urejal vprašanje prepovedi oziroma pravice nošnje naglavne rute pri izvajalcih zdravstvene dejavnosti po celi državi (priporočilo še ni bilo upoštevano, čeprav izdano že 2021).
2. Vprašanje šolske prehrane za muslimanske otroke (svinjina na jedilniku), slabšo obravnavo zatrjeval tudi zapornik, ki se je zaradi verskih razlogov čez dan postil v času ramazana – se odpovedal obrokom, zvečer pa je dobil na voljo zgolj suho hrano, ki ni dosegala standardov (količinskih, po kvaliteti itd.).
3. Zavrnitev soglasja javnega zavoda za izvedbo svete maše za pokojne domobrance v kapeli na Ljubljanskem gradu.
4. Sovražne objave na socialnih omrežjih, ki spodbujajo k antisemitizmu.

Teme, ki jih je obravnaval Zagovornik

1. Celostna ureditev sovražnega govora (KZ, Zakon o medijih, Zakon o varstvu javnega reda in miru).
2. Razumna prilagoditev prehrane v vrtcu in šoli zaradi vere (zadeve št. 0700-32/2019, 0700-24/2021, 0700-2/2023)
3. Izvajalec javnega prevoza diskriminiral na podlagi vere ali prepričanja.
4. Radijska postaja diskriminirala politične stranke na podlagi vere ali prepričanja (zadeva št. 0700-9/2022).
5. Prepoved opravljanja jutranje molitve na delovnem mestu, ki je terensko in se odvija v cestnem prometu, ni diskriminacija.
6. V zadevi 0702-173/2023 je Zagovornik opravil svetovanje Okrožnemu sodišču v Mariboru, ki je na Zagovornika naslovil vprašanje glede pravice do nošenja naglavne rute oziroma legitimnega cilja v javnem sektorju, še posebej v pravosodju, kjer ima zaposlena stik s strankami in drugimi udeleženci postopka oziroma ali je to mogoče upravičiti s potrebo delodajalca, konkretno pravosodja, da v razmerju do strank nastopa nevtralnno.
7. Ponovljeni postopek št. 0700-2/2019 – navodila za diskriminacijo pri dostopu do storitev zaradi prepričanja (objava oglasa na avtobusu).
8. Ginekologinja in ugovor vesti v zvezi z vodenjem nosečnosti itn. pri istospolno usmerjenih pacientkah. Zagovornik je izdal odločbo, v kateri je ugotovil diskriminacijo.

13 Starejši

Poglavje št. 2.7

Teme, o katerih poroča Varuh

1. Starost je ena najpogostejših osebnih okoliščin v zadevah enakosti pred zakonom in prepovedi diskriminacije, s katerimi se je leta 2022 ukvarjal Varuh.
2. Varuh se je v letu 2022 ukvarjal predvsem z naslednjimi temami:
 - spremljanje Zakona o dolgotrajni oskrbi, zlasti z vidika zagotavljanja deinstitucionalizacije in ustrezne institucionalne oskrbe;
 - zagotavljanje dostopnosti do dobrin in storitev za ljudi z omejenimi digitalnimi zmožnostmi (digitalni boni);
 - promocija medgeneracijske solidarnosti in dialoga;
 - spremljanje povečevanja nestrpnosti do starejših in naraščanja starizmov.
3. Glede digitalnih bonov, za pridobitev katerih so morali starejši od 55 let na dodatno izobraževanje, je Varuh zaznal diskriminacijo. Dodatni pogoj udeležbe na izobraževalnem programu po mnenju Varuha ne bi smel temeljiti na starosti, pač pa kvečjemu na oceni digitalnih kompetenc konkretnih upravičencev, ne glede na njihovo starost, saj le dejansko znanje in kompetence posameznika lahko predstavljajo objektivno merilo, povezano z zasledovanim ciljem, to je dvigom digitalnih kompetenc. Varuh je zato predlagal, da se pripravi spremembo ZSDV.

Pretekla priporočila Varuha

- Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (ZPIZ) je Varuh priporočal, naj v morebitnih drugih zadevah, ki so primerljive z obravnavano, odpravi veljavne začasne odločbe, s katerimi se pobudnikom izplačuje le slovenska pokojnina, in izda nove začasne odločbe, s katerimi se bo določila pokojnina zavarovancev najmanj v višini tiste, ki jo je ta prejemal pred postopkom ponovne odmere. MDDSZ navaja, da ZPIZ tovrstne primere tekoče rešuje skladno s priporočili Varuha. Gre za stalno nalogo.

Nova priporočila Varuha

- Varuh je MP in Upravi Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij (UIKS) priporočil, da v sodelovanju z MDDSZ ter drugimi pristojnimi organi sprejmeta vse potrebne ukrepe, da se zaprtim osebam, ki zaradi starosti, bolezni, invalidnosti ali druge oviranosti potrebujejo dodatno pomoč, zagotovi primerna nastanitev in vsa pomoč pri vsakodnevni negi in drugi potrebni oskrbi, s čimer se zagotovita njihovo dostojno bivanje in oskrba.
- MDDSZ je Varuh priporočal, naj obravnavo vprašanja izpolnitve pogojev za pridobitev pravice do starostne pokojnine, določbo 28. člena ZPIZ-2, uresniči tako, da bi bili glede predmetne pravice starši, ki jim otrok umre pred prvim letom starosti, izenačeni s posvojitelji in biološkimi starši, katerih otrok je bil pred prvim letom starosti posvojen, sicer gre za poseg v ustavno zagotovljeno pravico do enakosti pred zakonom.

- MZ je Varuh priporočil, naj uredi problematiko namestitve in obravnave oseb, ki jim po zaključenem bolnišničnem zdravljenju zdravstveno stanje ne omogoča samostojnega življenja, in oseb s pridobljeno možgansko poškodbo, saj ta neurejenost posega v pravico do socialne in zdravstvene varnosti.
- MZ je Varuh priporočil še, naj sistemsko uredi dostop do informacij in pomoč glede zdravstvenega varstva tudi uporabnikom, ki niso veščji komunikacije po digitalni poti.
- Varuh je priporočil MDDSZ, naj skladno z določbo 33. člena Zakona o socialno varstvenih prejemkih¹⁸ (ZSVarPre) samski osebi oziroma družini kot posebno obliko denarne socialne pomoči dodeli izredno denarno socialno pomoč, če ugotovi, da se je samska oseba ali družina iz razlogov, na katere ni mogla ali ne more vplivati, znašla v položaju materialne ogroženosti oziroma če izkazuje izredne stroške, ki so povezani s preživljanjem, ki jih z lastnim dohodkom ali lastnim dohodkom družine ne more pokriti.
- Leta 2022 je Varuh izdal tudi štiri stalne naloge, in sicer:
 - MDDSZ naj izvede potrebne ukrepe, da bo odločanje centrov za socialno delo ažurno in učinkovito, skladno z načelom dobrega upravljanja;
 - MZ in ZPIZ naj zagotovita, da bo njuno odločanje ažurno in učinkovito, skladno z načelom dobrega upravljanja.
 - ZPIZ naj zagotovi, da bodo njegove odločbe ustrezno obrazložene, kot to velevalo določbe 22.–25. člena Ustave, skladno s postulatami pravičnega in poštenega odločanja.
 - ZPIZ naj zagotovi ustrezno sledljivost upravnih postopkov, skladno z načelom dobrega upravljanja.

Teme, ki jih je obravnaval Zagovornik

1. Zagovornik je MZ in ambulantam družinske medicine priporočil, da zagotovijo, da bodo pacientom, ne glede na izbiro poti, ves čas omogočene vse možnosti vzpostavitve stika z ambulantami družinske medicine, ki so: osebno v ambulanti, po telefonu, pošti in elektronsko (15.a člen Zakona o pacientovih pravicah in 4. člen Pravilnika o naročanju in upravljanju čakalnih seznamov ter najdaljših dopustnih čakalnih dobah; deloma vezano na zadevo postopka obravnave diskriminacije v Zdravstvenem domu Ljubljana (zadeva št. 0700-38/2022 – še ni povsem zaključena).
2. V zadevi 050-3/2023 je bila na podlagi ocene diskriminatornosti Zakona o osebni asistenci nad 65 dne 12.5.23 na Ustavno sodišče vložena zahteva za oceno ustavnosti.

¹⁸ Zakon o socialno varstvenih prejemkih (Uradni list RS, št. 73/18).

14 Invalidnost

Poglavje št. 2.6

Teme, o katerih poroča Varuh

1. 11 kršitev pravic oseb z invalidnostjo (glede na sistemizirana področja 5. najpogostejša kršitev – manj kot v letu 2021 (20), upad prijavljenih zadev na splošno ni tako velik, ostaja nadpovprečen glede na obdobje pred covidom). Varuh sicer navaja, da je na področju enakosti pred zakonom in prepovedi diskriminacije več kot pol zadev, ki so se dotikale »invalidov«. Varuh je izdal kar 25 novih priporočil na področju invalidnosti.
2. Glede položaja oseb z invalidnostjo so bili v letu 2022 sicer narejeni določeni premiki, na splošno pa večina priporočil glede invalidov ostaja neuresničenih, glede nekaterih Varuh sploh ni prejel odziva (npr. odziva vlade na edino priporočilo dano prav njej in sicer ob posebnem poročilu zaradi nedostopnosti centrov za socialno delo).
3. Varuh že več kot 12 let ponavlja priporočilo, naj pristojni organi pripravijo ustrezen predlog, državnemu zboru pa, da sprejme ustrezne pravne podlage, ki bodo zagotovile, da Republika Slovenija vzpostavi neodvisno telo za spodbujanje, varovanje in spremljanje izvajanja Mednarodne konvencije o pravicah invalidov (MKPI), skladno z drugim odstavkom 33. člena omenjene konvencije (priporočilo št. 28(2020)). Varuh je pohvalil razprave, tudi prizadevanja Državnega sveta s predlogom Zakona o svetu za invalide, ki sicer ni bil sprejet, saj je to prispevalo k širšemu zavedanju po pomenu tega vprašanja. Center za človekove pravice na tri mesece informira javnost o delu na področju človekovih pravic invalidov.

Zagovornik: Priporočilo v zvezi s predlogom Zakona o Svetu za invalide Republike Slovenije (2019)

Zagovornik je ocenil, da iz predloga zakona ni razvidno, ali so opredelitve področja dela ter izpeljava organizacijskih in postopkovnih rešitev ustrezne z vidika obveznosti po Konvenciji o pravicah invalidov. Vprašljivo je, ali je s predlogom zagotovljena zadostna reprezentativnost (vprašanje ne vključevanja ljudi z psihosocialnimi invalidnostmi), pa tudi pluralnost pri delovanju nove institucije. Zagovornik je ocenil, da bi lahko prišlo do prekrivanja pristojnosti med Zagovornikom, Varuhom in Svetom. Obravnaval je tudi finančno-organizacijski vidik vzpostavitve Sveta.

Št. zadeve: 007-3/2019¹⁹

4. Varuh je v letu 2022 namenil veliko pozornosti dostopnosti grajenega okolja in storitev za invalide. Izdal je Posebno poročilo o dostopnosti centrov za socialno delo za gibalno in senzorno ovirane invalide. Varuh je med drugim ugotovil, da štiri enote centrov še lani niso imele zagotovljene fizične dostopnosti svojih prostorov za gibalno ovirane, devet objektov, kjer poslujejo centri, pa ni imelo invalidom zagotovljenih parkirišč. Od države zato Varuh pričakuje, da se zagotovi ustrezno infrastrukturo, s katero bo omogočena enaka obravnava za vse ljudi oziroma njihovo socialno vključevanje.

¹⁹ Dostopno na:

<http://www.zagovornik.si/wp-content/uploads/2019/06/2019-06-10-ZNE-mnenje-zakon-svet-invalidov-v1.0.pdf>

5. V letu 2022 je Varuh opozarjal tudi na dostopnost osnovnih šol, srednjih šol, sodišč in drugih objektov (omenja se problem garažnih hiš, pod Trgom republike v Ljubljani), javnega prometa in infrastrukture, spletišč in različnih storitev.
6. Varuh na novo priporoča vladi, naj z namenom zagotavljanja dostopnosti grajenih objektov za vse, zagotovi sredstva za sofinanciranje izgradnje dvigal tudi v več nadstropnih zgradbah oziroma objektih v zasebni lasti, ki imajo manj kot pet nadstropij, ter za to zagotoviti pravne podlage in sredstva za subvencije po zgledu subvencij za energetske sanacije stavb.

Zagovornik: Posebno poročilo o dostopnosti srednjih šol za gibalno ovirane

UJEMANJE: Zagovornik je ugotovil, da ima po uradnih podatkih le četrtnina vseh srednjih šol zagotovljene vse pogoje za vključitev gibalno oviranih dijakov v izobraževalni proces. Kljub zagotavljeni pravici do izobraževanja v svojem okolju je v nekaterih regijah polno dostopna le ena srednja šola, ponekod pa niti to. Na podlagi ugotovitev iz posebnega poročila je Zagovornik pristojnim organom izdal priporočila za zagotavljanje in izboljšanje dostopnosti srednjih šol.

Št. zadeve: 0709-23/2022²⁰

Vrsta drugih priporočil Zagovornika glede dostopnosti: zlasti tudi priporočila za bolj sistematično in celostno urejanje in nadzor, mdr. manko pravilnika za izvajanje 8. člena Zakona o izenačevanju možnosti invalidov (ZIMI) ipd., glej npr. Priporočila Zagovornika k osnutku Predloga Zakona o dostopnosti do proizvodov in storitev za invalide.

Zagovornik: Gradnja novega železniškega podhoda, ki ne omogoča neoviranega dostopa ljudem s posameznimi funkcionalnimi oviranostmi, je diskriminacija.

UJEMANJE: Zagovornik je ugotovil, da je Direkcija Republike Slovenije za infrastrukturo pri nadgradnji železniške postaje Grosuplje kršila prepoved diskriminacije. V okviru prenove železniške postaje je namreč zgradila nov podhod, ki ljudem z gibalnimi ovirami ne omogoča neoviranega dostopa. ZIMI določa, da je prepovedana diskriminacija zaradi invalidnosti pri dostopnosti do uporabe objektov v javni rabi in da je treba objekte v javni rabi, ki se gradijo ali rekonstruirajo, primerno prilagoditi.

Št. zadeve: 0700-29/2022²¹

²⁰ Dostopno na:

<https://zagovornik.si/zagovornik-o-dostopnosti-srednjih-sol-za-gibalno-ovirane/>.

²¹ Dostopno na:

https://zagovornik.si/wp-content/uploads/2022/11/Odlocba_Zagovornik_Novogradnja-je-nov-primer-diskriminacije-gibalno-oviranih.pdf

7. Že vrsto let Varuh poudarja, da je invalidnost treba razumeti skladno z MKPI in ne samovoljno. Po njegovem mnenju je treba transformirati medicinsko razumevanje (ki v bistvu lahko meri v glavnem zdravstveno stanje) tudi skozi socialni model. Ugotavlja, da zakonodaja še vedno ni usklajena z razumevanjem invalidnosti po MKPI. Glavni problem je, da se v tem polju opušča vključevanje skupine ljudi s psihosocialnimi invalidnostmi, to je oseb z dolgotrajnejšimi težavami v duševnem zdravju (na primer problem pravnih praznin glede Zakona o socialnem vključevanju invalidov). MDDSZ že več let vztraja, da te skupine ljudi niso niti invalidi niti osebe z invalidnostmi oziroma da pri njih ne gre za invalidnost, temveč le bolezensko stanje.

Zagovornik v več priporočilih opozarja, da je treba preiti k modelu obravnavanja invalidnosti, utemeljenega na človekovih pravicah.

DELNO UJEMANJE: Varuh omenja socialni model invalidnosti, Zagovornik pa sledi še bolj poglobljeni razlagi Odbora MKPI in spodbuja razumevanje, da gre za nov, na človekovih pravicah utemeljen model invalidnosti. Slednji nadgrajuje socialni model, ta pa medicinskega. Socialni model gleda na invalidnost tudi kot na rezultat dejavnikov v okolju, kjer ta oseba živi (družbeno pogojene ovire), in ne le kot rezultat posameznikovega primanjkljaja (medicinski model). Na človekovih pravicah utemeljen model pa se povezuje z učinki obeh vidikov (ovire) za polno in enako uživanje vseh človekovih pravic (to je v enaki meri) in na vključenost v družbo (kar presega tudi model enakih možnosti in kot cilj določa t. i. vključujočo enakost). Gre za načelno razpravo, ki pa ima lahko konotacije npr. pri vprašanih priznavanja pravnih sposobnosti, skrbništev, odvzemov volilne pravice (socialni model še vedno omogoča pokroviteljske, pretirano zaščitniške drže); pogojno je razlika tudi glede terminologije – Varuhova npr. temelji na rabi termina »invalid«. Stališči se sicer v praksi povsem ujemata glede tega, da je med ljudi z invalidnostmi treba vključiti ljudi z dolgotrajnejšimi težavami v duševnem zdravju.

Priporočila Zagovornika k osnutku Predloga Zakona o dostopnosti do proizvodov in storitev za invalide (ZDPSI)

Zagovornik (v tč. 1 in 4.) smiselno predlaga, da se v naslovu zakona in v nadaljnjem besedilu opusti beseda invalid. Rešitve v ZDPSI povzročajo negotovost o tem, na koga se kot upravičence nanaša zakon. Dodatno poglobljajo že doslej neenotno uporabo termina invalid v pravnem sistemu, ki se razlikuje od zakona do zakona, praviloma pa se nanaša (z izjemo ZIMI in morda Zakona o invalidskih organizacijah) na osebe s posebnim statusom invalida ... Mnoge osebe z invalidnostmi (npr. osebe, ki imajo disleksijo, nosijo močna očala, ne vidijo na eno oko, so naglušne, zaradi težav s hrbtenico potrebujejo prilagoditve pri delu ali težje hodijo, starejši, ki so obnemogli, ljudje z demenco) nimajo priznane nikakršne invalidnosti in takega statusa morda ne potrebujejo ali ne želijo imeti. Če bi ga želeli pridobiti, ga ne morejo, ker se o tem odloča po medicinskem modelu ugotavljanja invalidnosti ali po socialnem modelu, ne pa po modelu, ki temelji na človekovih pravicah. Zakon je primer značilnega nesistemskega urejanja in po oceni zagovornika (v tč. 4.) ni (dovolj) usklajen z obveznostmi zagotavljati dostopnost proizvodov in storitev po pravu EU, še bolj pa po Konvenciji o pravicah invalidov, Evropski konvenciji o človekovih pravicah, ZIMI ter ZVarD.

Št. zadeve: 0700-50/2022/1²²

²² Dostopno na:

<https://zagovornik.si/izdelki/priporocila-zagovornika-nacela-enakosti-k-osnutku-predloga-zakona-o-dostopnosti-do-proizvodov-in-storitev-za-invalide/>

Zadnje priporočilo (2023): **Priporočilo Zagovornika vladi glede uresničevanja priporočil Odbora za pravice oseb z invalidnostmi v zvezi s Konvencijo o pravicah invalidov**: zakonodaja še vedno ni usklajena z modelom obravnavanja invalidnosti, ki temelji na človekovih pravicah.

Št. zadeve: 0070-11/2023/1²³

8. Za Varuha je posebej nesprejemljivo, da je pristojno ministrstvo (MDDSZ) zavračalo priporočilo 25 (2020), da podlaga za različno obravnavo invalidov ne more biti vrsta okvare, ki povzroča invalidnost, temveč le omejitve, ki jo ima posameznik zaradi nje. To priporočilo je bilo dano v kontekstu razlikovanj pri uživanju pravic iz socialne varnosti. Taksativno naštevanje bolezni in stanj ima za posledico neenako obravnavo invalidov, saj je nemogoče sestaviti seznam vseh bolezni in stanj (tudi tistih najredkejših) ter njihovih kombinacij, ki bi vključeval vse osebe z invalidnostmi z enakimi lastnostmi.
9. Sicer je zaslediti, da novo vodstvo MDDSZ spreminja dosedanje apriorno stališče. Varuh je namreč obravnaval problem, da osebe s statusom invalida po ZZRZI niso bile vključene med prejemnike solidarnostnega dodatka za odpravo posledic energetske revščine. MDDSZ je priporočilo Varuha upoštevalo, sporočilo pa še, da tudi po njihovem mnenju merilo za razlikovanje med invalidi ne more biti njihova bolezen, temveč omejitve.
10. Že od leta 2016 Varuh opozarja in ponavlja priporočilo, naj MZ pripravi zakonsko ureditev opravljanja psihoterapevtskih storitev.
11. Kot zelo kritično Varuh ocenjuje pomanjkanje pedopsihiatrov in kliničnih psihologov kar zelo podaljšuje dolgotrajnost sodnih postopkov v katerih se pojavijo otroci (npr. razveze, urejanje stikov...).
12. Varuh priporoča dodatno zmanjšanje institucionalizacije otrok s posebnimi potrebami in uresničevanje pravic otrok s posebnimi potrebami do družinskega življenja. Priporočilo ni realizirano. Gre za primanjkljaj skrbi za trajno in težko bolne otroke, ki še niso stari 18 let in ki po aktualni zakonodaji na področju osebne asistencije še nimajo urejenih vseh pravic.

Zagovornik: Priporočilo glede osnutka Predloga Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o osebni asistenci (2021)

UJEMANJE: priporočilo Zagovornika glede odprave starostnega praga glede pravice do osebne asistencije na 65 let ni bilo upoštevano (podano dvakrat, pred in po oceni diskriminatornosti); v priporočilih je Zagovornik doslej večkrat opozoril, da ni urejen položaj otrok do 18. leta (čeprav ti lahko delajo že od 15. leta starosti in zaradi invalidnosti prav tako lahko potrebujejo osebno asistenco – na to se ocena diskriminatornosti sicer ni nanašala)

Št. zadeve: 0070-2/2021²⁴

V teku postopek ocene št. zadeva 0500-4/2023

²³ Dostopno na:

<https://zagovornik.si/zagovornik-vladi-priporoca-da-zagotovi-uresnicavanje-konvencije-o-pravicah-invalidov/>.

²⁴ Dostopno na:

<https://zagovornik.si/izdelki/priporocilo-glede-predloga-zakona-o-spremembah-in-dopolnitvah-zakona-o-osebni-asistenci/>.

13. Varuh si prizadeva za povečanje števila ur do delnega plačila za izgubljeni dohodek za nego otroka s posebnimi potrebami ter dodatne ukrepe za prilagajanje šolskega procesa (npr. spremljevalci).
14. Starši slepih in slabovidnih otrok imajo težave pravočasno v celoti pridobiti didaktično ustrezno prilagojeno učno gradivo, ki je v posamezni šoli predpisano za tekoče šolsko leto, vključno z drugimi učnimi gradivi, ki jih učitelji pripravijo v lastni izvedbi, npr. učnimi listi, nalogami za preverjanje in utrjevanje znanja ipd. Ob vsem tem tudi ni ustreznih prilagoditev pri udeležbi otrok na različnih tekmovanjih iz znanja. Velika težava slepih in slabovidnih otrok je tudi pomanjkanje tiflopedagogov. Na težave slepih in slabovidnih otrok je Varuh opozarjal že pred osmimi leti. MIZŠ opozorila sprejema.
15. Varuh se zavzema za ureditev prevoza otrok s posebnimi potrebami do kraja izobraževanja in nazaj, saj ugotavlja, da občine v večini primerov le povrnejo stroške prevoza, namesto da bi prevoz organizirale, kot to določa zakon. Občine so v svojih stališčih na to temo zelo agresivne in niso pripravljene spoštovati veljavne zakonodaje, kar je nesprejemljivo in v nasprotju z načeli pravne države.
16. Varuh opozarja tudi na pravice oseb in posebej otrok z avtizmom, ki so se želeli vključiti v glasbeno šolo, pa to ni bilo mogoče, ker niso opravili sprejemnega izpita. Na podlagi odgovorov Varuh zaključuje, da je glasbeno šolstvo pri nas vzpostavljeno v osnovi za odkrivanje in izgradnjo talentov – izključno v smeri rezultata; da preizkus znanja zahteva le posluš (in ne drugih kognitivnih sposobnosti), da imajo lahko tudi otroci z avtizmom velik talent za glasbo, vključenost pa bi jim zagotavljala odličen terapevtski učinek.
17. Otroci v glasbeni šoli tudi nimajo pravice do spremljevalca ali drugačne pomoči. Varuh pričakuje, da bodo ob pripravi zakonskih sprememb potrebe otrok s posebnimi potrebami upoštevane, ne le v postopku opravljanja izpita, temveč tudi v postopku izobraževanja.

Zagovornik: Ureditev vpisa v glasbene šole diskriminatorna do otrok s posebnimi potrebami

UJEMANJE: Zagovornik je v letu 2022 ocenil, da je zakon o glasbenih šolah diskriminatoren. V njem manjka določilo, da je treba otrokom s posebnimi potrebami, ki bi radi v glasbeno šolo, omogočiti ustrezne prilagoditve pri opravljanju sprejemnih izpitov. Dano priporočilo ministrstvu da se pripravi spremembe zakona.

Št. zadeve 050-38/2021²⁵

18. Varuh ponovno opozarja, naj pristojno ministrstvo prouči ustreznost veljavne zakonodaje, ki brezplačnega javnega prevoza ne zagotavlja vsem invalidom oziroma vsem osebam, ki iz zdravstvenih razlogov ne morejo voziti avtomobila. Pričakuje, da pristojni organi aktivno pristopijo k uresničevanju priporočila Varuha z vidika pregleda, ali so iz brezplačnega javnega prevoza izključeni katerikoli invalidi oziroma osebe, ki iz zdravstvenega razloga ne morejo voziti avtomobila, in če je temu tako, da zakonodajo ustrezno prilagodijo.

²⁵ Dostopno na:

<https://zagovornik.si/zagovornik-ureditev-vpisa-v-glasbene-sole-diskriminatorna-do-otrok-s-posebnimi-potrebami/>.

Zagovornik: Posebno poročilo o dostopnosti javnega avtobusnega prevoza (2023)

Medsebojno podpiranje (sinergije) s stališči: javni linijski prevozi potnikov so v veliki meri kljub pretečenim skrajnim rokom za to še vedno nedostopni gibalno oviranim, vprašljivo je kako je zagotovljena dostopnost senzorno oviranim; nadomestnih prevozov se ne zagotavlja. Danih več priporočil mdr., naj se čim prej sprejme minimalne standarde in merila glede dostopnosti, naj se zagotovi nadzor in spodbude za prilagoditve.

Št. zadeve: 0706-2/2023/1²⁶

Zagovornik: Priporočilo Zagovornika glede enake dostopnosti do prevoza v železniškem prometu za invalide²⁷

19. Varuh ugotavlja, da ni napredka glede ugotovljenih neustavnosti Zakona o duševnem zdravju²⁸ o namestitvah v socialno varstvene zavode po končanem zdravljenju; tudi prenatrpanost in neustrezne razmere so še vedno velik problem.

Priporočila Zagovornika k Predlogu Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o duševnem zdravju (ZDZdr-A) дано Državnemu zboru

DELNO UJEMANJE: Zagovornik poudarja nujno potrebno razlikovanje med sposobnostjo odločati o sebi ter drugimi vidiki omejitev pravnih sposobnosti (skrbništva...), strogo tolmačenje pogojev za nadomestno odločanje, potrebo po zagotovitvi podpornega odločanja v vseh kritičnih fazah postopkov, dostopnost informacij...

Št. zadeve: 0070-1/2023²⁹

20. Vprašanje plačila stroškov oskrbe v primeru neprostoVOLjne namestitve na varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda – Ustavno sodišče je v letu 2022 ugotovilo, da breme plačila stroškov oskrbe v primeru neprostoVOLjnih namestitvev ni neustavno (iz razlogov, ki jih je navajalo sodišče).
21. Varuh znova opozarja na težave oseb, ki se po zaključenem zdravljenju v bolnišnicah brez potrebne nege ne morejo vrniti v domače okolje, zanje pa ni najti ustreznega mesta v okviru socialnovarstvenih storitev. Zato kar tri pristojna ministrstva opozarja, da je še posebej nujno, da v prehodnem obdobju do uveljavitve zakonodaje na področju dolgotrajne oskrbe, zagotovijo izvajanje 40.a člena Pravilnika o postopkih pri uveljavljanju pravice do institucionalnega varstva oziroma določijo natančen protokol nameščanja hudo bolnih in ostarelih v institucionalno varstvo, pomoči družini na domu brez čakalne dobe oziroma začasno nameščanja v negovalne bolnišnice oziroma oddelke.

²⁶ Dostopno na:

<https://zagovornik.si/izdelki-zagovornika/posebna-porocila/>.

²⁷ Dostopno na:

<https://zagovornik.si/wp-content/uploads/2023/01/Priporocilo-Zagovornika-nacela-enakosti-glede-enake-dostopnosti-do-prevoza-v-zelezniskem-prometu-za-invalide.pdf>

²⁸ Zakon o duševnem zdravju (Uradni list RS, št. 77/08, 46/15).

²⁹ Dostopno na:

<https://zagovornik.si/zagovornik-poslancem-priporocil-dopolnitve-novele-zakona-o-dusevnem-zdravju/>.

22. Varuh si že nekaj časa prizadeva za izboljšanje položaja ranljivih skupin v zavodih za prestajanje kazni zapora, zlasti položaja zaprtih oseb, ki zaradi starosti, bolezni ali invalidnosti potrebujejo dodatno pomoč pri zadovoljevanju osnovnih življenjskih potreb v obliki nege ali socialne oskrbe v času prestajanja kazni zapora, da se zagotovi spoštovanje njihove osebnosti in dostojanstva. Med pobudami je namreč velik delež tistih, ki potrebujejo zdravstveno oskrbo. Zavod za prestajanje kazni zapora Dob je znova opozoril, da se v praksi še vedno sooča z nezmožnostjo nastanitve obsojencev v domove starejših.
23. V zvezi z volilno pravico oseb z motnjami v duševnem razvoju Varuh meni, da odvzem volilne pravice v sodnem postopku sam po sebi še ne pomeni kršitve Evropske konvencije o človekovih pravicah (EKČP) ali Ustave. Sklicuje se na svoje stališče, omenjeno v letnem poročilu 2019, in dodaja zadnje sodbe Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP).

Zagovornik: Odvzem volilne pravice osebam z intelektualnimi in psihosocialnimi invalidnostmi so diskriminacija, priporočila za odpravo tega ukrepa

KONTRADIKCIJA: Zagovornik je ocenil, da 7. člen Zakona o volitvah v državni zbor diskriminatoren do oseb z intelektualnimi in psihosocialnimi invalidnostmi. Po oceni Zagovornika ureditev neupravičeno omogoča odvzem volilne pravice samo osebam s temi osebnimi okoliščinami. Izključno zanje predvideva možnost odvzema volilne pravice glede na izvedensko oceno njihove zmožnosti razumeti namen, pomen in učinek volitev, medtem ko se pri ostalih državljanih teh zmožnosti niti ne ocenjuje.

Zagovornik je ocenil, da takšna različna obravnava ni upravičena in da ne more biti obravnavana kot dopustna izjema od prepovedi diskriminacije. Ukrep namreč ne preneha strogega testa sorazmernosti, ker ni ne ustrezen (dosleden), ne edini možen (povsem manjka cel sklop drugih ukrepov za preprečevanje zlorab, ni podpornega odločanja, lahkega branja...) in niti sorazmeren (domnevne koristi ukrepa ne odtehtajo škode za dostojanstvo ljudi) način doseganja ciljev zagotavljanja legitimnosti volitev in preprečevanja zlorab pri oddaji glasov.

Ključna referenca Zagovornika je tudi razlaga MKPI, ki sledi razlagi Odbora MKPI. Tudi razlaga prava Sveta Evrope je (z izjemo Evropskega sodišča za človekove pravice) usklajena z vsemi drugimi organi v okviru prava Sveta Evrope (parlamentarna skupščina Sveta Evrope, Komisar za človekove pravice, Beneška komisija) ter Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi, ki nasprotujejo takim odvzemu volilne pravice. MJU je Zagovornik priporočil odpravo diskriminacije s spremembo zakona. Ta je priporočilo načeloma sprejelo, a še ni uresničeno.³⁰

Št. zadeve 050-2/2022/12, z dne 10. 6. 2022.

Priporočilo Zagovornika glede predloga Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o državnem svetu (EPA 113 - IX)³¹

Št. zadeve: 0070-13/2022

³⁰ Dostopno na:

<https://zagovornik.si/izdelki/moznost-odvzema-volilne-pravice-osebam-z-intelektualnimi-in-psihosocialnimi-invalidnostmi-je-diskriminacija/>.

³¹ Dostopno na:

<https://zagovornik.si/izdelki/priporocilo-zagovornika-nacela-enakosti-glede-predloga-zakona-o-spremembah-in-dopolnitvah-zakona-o-drzavnem-svetu/>.

S sprejetjem predloga spremembe zakona o državnem svetu je bil v letu 2023 uveden še diskriminatoren odvzem volilne pravice ljudem z intelektualnimi in psihosocialnimi invalidnostmi pri volitvah v Državni svet (ki ga doslej ni bilo). Priporočilo Zagovornika Državnemu zboru je bilo prezrto.

MJU tudi v zadnjih odzivih v juliju 2023 na priporočila glede upoštevanja priporočil odbora MKPI ponavlja, a nekoliko manj zavezujoče, da bo to vprašanje proučilo ob pripravi naslednje novele zakona o volitvah v državni zbor (ta bi morala biti pripravljena do konca leta 2022).

24. Varuh sicer meni, da je treba vse napore usmerjati v ureditev, ki sodelovanja invalidov v političnem in javnem življenju ne bi omejevala, pač pa spodbujala in oblikovala pogoje za njeno izvrševanje.

DELNO UJEMANJE: Zagovornik je izdal številna priporočila različnim ministrstvom in Državnemu zboru, da bi zagotovili sistem podpornega odločanja (hkrati z drugimi ukrepi za zagotavljanje dostopnosti osebam z intelektualnimi in psihosocialnimi invalidnostmi), tudi v kontekstu izvajanja volilnih postopkov. Glej tudi priporočilo glede novele zakona o državnem svetu v decembru 2022. Doslej niso znane nobene oprijemljive zaveze naslovnikov priporočil, da bodo sploh pristopili k reševanju problema. Zadnje tovrstno opozorilo pravkar ob noveli zakona o duševnem zdravju. Glej sklice zgoraj (tudi tč. 10).

25. Varuh opozarja, da podpisovanje v volilni imenik skladno z zakonodajo (71. člen Zakona o volitvah v Državni zbor) ni potrebno.
26. Varuh opozarja na neustrezno spremembo prakse za glasovanje na domu: po novem je treba predložiti ustrezno zdravniško potrdilo, čeprav zakon ne določa, na kakšen način se dokazuje obstoj bolezni in kdo izdaja potrdila. Spremenjena dolgoletna praksa manj kot dva meseca pred izvedbo državnoborskih volitev ni bila usklajena z vsemi deležniki (npr. zdravniki) ni mogla biti skladna z načeli dobrega upravljanja.

Teme, ki jih je obravnaval Zagovornik

1. Posebna poročila o nedostopnosti (Dostopnost srednjih šol, Nedostopnost javnega medkrajevnega avtobusnega prevoza).
2. V delu sta posebni poročili o nedostopnosti objektov v javni rabi ter nedostopnost javnega medkrajevnega avtobusnega prevoza za senzorno ovirane.
3. Priporočila na zakonodajo (Zakon o dolgotrajni oskrbi, Zakon o duševnem zdravju...).
4. Omejitev pravice do tolmačev za slovenski znakovni jezik, 13. člen Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika - uvedli smo postopek ocene diskriminatornosti predpisa, v teku.
5. Priporočilo št. 0702-206/2022 – Priporočilo Zagovornika glede enake dostopnosti do prevoza v železniškem prometu za invalide³².

³² Dostopno na: <https://zagovornik.si/wp-content/uploads/2023/01/Priporocilo-Zagovornika-nacela-enakosti-glede-enake-dostopnosti-do-prevoza-v-zelezniskem-prometu-za-invalide.pdf>

15 Zdravstveno stanje

Poglavje št. 2.16

Teme, o katerih poroča Varuh

1. Leta 2022 je Varuh na področju zdravstvenega varstva obravnaval 453 zadev, od tega 68 zadev s področja zdravstvenega zavarovanja in 385 zadev s področja zdravstvenega varstva. Število pobud se je v primerjavi z letom 2021 prepolovilo, vendar ostaja glede na 2019 podvojeno.
2. Zadeve, ki jih je Varuh obravnaval v letu 2022, so bile raznovrstne, njihov skupni imenovalec je slabo delovanje oziroma slaba dostopnost zdravstvenih storitev v državi.
3. Varuh stanje v državi na področju zdravja ocenjuje kot zelo slabo, situacija pa se poslabšuje. Ugotavlja, da je veliko preteklih priporočil ostalo neuresničenih in da je stanje na področju zdravstva zelo problematično, kar se kaže predvsem pri dostopu prebivalstva do osebnih zdravnikov in specialistov.
4. Težave, s katerimi so se pobudniki obračali na Varuha, so bile raznolike: nedostopnost zdravnikov, pomanjkanje specialistov oftalmologov, pedopsihiatrov, problematika duševnega zdravja, pravica do zdravstvenega varstva, socialne varnosti, načela dobrega upravljanja in neupravičenega zavlačevanja postopkov. Neurejene razmere v zdravstvu so se pokazale kot ene izmed ključnih težav družbe. Pandemija je pustila v smislu dostopa do zdravstvenega varstva globoke posledice, saj so se čakalne dobe na vseh področjih praviloma povečale, dostop do zdravstvene pomoči in oskrbe pa se je še otežil.

Pretekla priporočila Varuha

- MZ je Varuh priporočil, naj pripravi ustrezen normativni okvir, ki bo omogočal sprejem potrebnih ukrepov, da bi se omogočila dostopnost rednih obravnav in terapij, ki jih potrebujejo otroci, mladostniki in odrasli na področju duševnega zdravja. Varuh je na to temo leta 2016 priporočil, naj MZ pripravi zakonsko ureditev opravljanja psihoterapevtskih storitev. Obe priporočili sta neuresničeni.
- MZ je Varuh priporočil, naj sprejme ukrepe, potrebne za zagotovitev ustrezne (nujne) pedopsihiatrične obravnave otrok. Ministrstvo je obljubilo izboljšave, Varuh hoče konkretnije ukrepe ali časovnico.
- MZ in Zavodu za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS) je Varuh priporočil, naj se zavarovancem omogoči doplačilo nadstandardne storitve, saj ni razumno, da se pacientu ne bi omogočilo plačilo pravice iz zdravstvenega zavarovanja, ki bi mu sicer pripadala, če bi se odločil za storitev, ki ni predmet nadstandarda. Priporočilo ostaja neuresničeno.
- MZ je Varuh priporočil, naj sprejme ukrepe, potrebne za zagotovitev ustreznega števila specialistov oftalmologije. Gre za neuresničeno priporočilo, ki ga ponavljajo.
- MZ je Varuh priporočil, naj sprejme ukrepe, ki bodo zagotovili zadostno število zdravnikov medicine dela. Neuresničeno priporočilo Varuh ponavlja.

- MZ je Varuh priporočil, naj nemudoma skliče sestanek predstavnikov MZ, MVI, ZZZS in Nacionalnega inštituta za javno zdravje (NIJZ) ter pripravi pravne podlage za dostopnost samoinjektorjev adrenalina v šolah. Gre za delno uresničeno priporočilo.
- MZ je priporočil, naj nemudoma določi časovni načrt za pripravo predloga zakona o dopolnilnih, tradicionalnih in alternativnih oblikah diagnostike, zdravljenja in rehabilitacije ter zagotovi, da bo predlog tega novega zakona v skladu s časovnim načrtom (čimprej) poslan v javno obravnavo. Gre za neuresničeno priporočilo, ki ga Varuh ponavlja.
- Varuh je MZ in vlado znova opozoril, da je treba pravice iz obveznega zdravstvenega zavarovanja, ki so urejene s podzakonskim aktom, nemudoma urediti v ustreznem zakonu. Neustavno urejanje pravic iz obveznega zdravstvenega zavarovanja je ugotovilo že Ustavno sodišče v odločbi U-I-50/97 s 16. 12. 1999. Gre za neuresničeno priporočilo. Zakon naj bi bil pripravljen predvidoma do leta 2024. Varuh priporočilo ponavlja.
- Vladi je Varuh znova predlagal, naj v postopku priprave sprememb zakonodaje prouči možnost, da bi pritožba zoper odločbo imenovanega zdravnika zadržala njeno izvršitev. Tudi to priporočilo ostaja neuresničeno, zato ga Varuh ponavlja.
- Vladi je Varuh predlagal, naj v postopku priprave sprememb zakonodaje prouči možnost, da bi imel zavarovanec do prejema odločitve o predlogu osebnega zdravnika priznana delovno nezmožnost oziroma odobreno bolniško odsotnost. Gre za neuresničeno priporočilo.
- ZZZS je Varuh predlagal, naj osebne zdravnike z okrožnico opozori na dosledno spoštovanje 244. člena Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja. Navedeno opozorilo Varuha se nanaša na primere zaključenih začasnih zadržanosti od dela. Priporočilo ni bilo v celoti uresničeno.
- Varuh je priporočil, naj ZZZS posameznike, ki potrebujejo medicinski pripomoček, po pridobitvi naročilnice pozove k vložitvi vloge za odobritev medicinskega pripomočka, s tem pa jim omogoči uporabo pravnih sredstev zoper odločbo ZZZS. Gre za neuresničeno priporočilo.
- Varuh je v priporočilu ZZZS in ZPIZ predlagal, naj sprejmeta ukrepe in uskladita (racionalizirata) vodenje postopkov tako, da bo zagotovljeno odločanje v predpisanem roku ter da zavarovane osebe pri tem ne bodo utpele škode. Gre za delno uresničeno priporočilo. Varuh opozarja, da je zagotavljanje odločanja v predpisanih rokih tako za ZZZS kot za ZPIZ stalna naloga, zato bo izvajanje tega priporočila spremljal še naprej.
- Pristojnim je Varuh priporočil, naj sprejmejo ukrepe, ki bodo zagotovili zadostno število zdravnikov družinske medicine. Gre za neuresničeno priporočilo. Varuh priporočilo ponavlja in vse pristojne, vključno z župani, poziva, naj čim prej sprejmejo ukrepe, ki bodo omogočili, da se stanje na tem področju izboljša.
- MZ je Varuh priporočil, naj vzpostavi register redkih nemalighnih bolezni. Varuh ugotavlja, da register po njegovem vedenju še ni delujoč niti ni javno dostopen, zato priporočilo ponavlja.

- Varuh v priporočilu ocenjuje, da s sistemskega stališča ni ustrezno poskrbljeno za zagotavljanje ustreznih namestitvenih kapacitet za osebe, ki zaključijo bolnišnično zdravljenje, njihovo zdravstveno stanje pa jim ne omogoča samostojnega življenja. Varuh od MZ pričakuje načrtovanje in sprejetje ukrepov, ki bodo predstavljali dolgoročno rešitev opisanih težav. Gre za neuresničeno priporočilo. V zvezi s tem daje Varuh letos novo priporočilo. Gre za zelo pereče vprašanje, ki se ga je treba lotiti nemudoma.
- MZ je Varuh pozval, naj ustrezno ukrepa in člane Komisij za umetno prekinitev nosečnosti UPN I in II seznanji s pravilnim vodenjem postopka in odločanjem, ki ga bo možno tudi preizkusiti, da se primer, kakršnega je izkusila pobudnica, ne bi več ponovil. MZ je priporočilo zavrnilo zaradi nestrinjanja.
- MZ in NIJZ je Varuh predlagal, naj aktivno pristopita k razreševanju problema zagotavljanja informacijske podpore preventivnemu programu za otroke in mladostnike, tako na ravni izvajalcev preventivnega programa kot pri zagotovitvi podatkov na nacionalni ravni za upravljanje programa in načrtovanje zdravstvenega varstva otrok in mladostnikov. Priporočilo ni uresničeno, Varuh ga ponavlja.
- ZZZS je Varuh predlagal, da pravico do izposoje medicinskih pripomočkov (negovalne postelje, trapeza za obračanje, toaletnega stola itd.) zagotavlja tudi začasno nepomičnim osebam. ZZZS je priporočilo zavrnilo zaradi nestrinjanja.
- Varuh je priporočil, naj vsakokratni minister za zdravje čim prej imenuje zdravstveni svet, ta pa naj čim prej začne delo. Zdravstveni svet je najvišji strokovno-usklajevalni in posvetovalni organ ministra za zdravje na področju zdravstvene dejavnosti, zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja. Sestavljen je iz predstavnikov zdravstvene stroke, zdravstvene ekonomike in organizacije zdravstvenega varstva. Gre za stalno nalogo.
- Varuh je MDDSZ priporočil, naj pripravi sistemske rešitve za zaposlene osebe, ki na svojem domu varujejo težko bolne svojce. Gre za neuresničeno priporočilo, zato ga ponavlja.

Nova priporočila Varuha

- Varuh je priporočil ZZZS naj z namenom, da bi se zagotovilo pravočasno odločanje imenovanih zdravnikov, spremeni Pravila obveznega zdravstvenega zavarovanja tako, da uskladi rok za podajo predloga za podaljšanje začasne nezmožnosti za delo z rokom, v katerem mora imenovani zdravnik odločiti o predlogu.
- MZ in ZZZS je Varuh priporočil naj sprejmeta ukrepe, potrebne za zagotovitev ustreznega števila imenovanih zdravnikov na ZZZS.
- Varuh je MZ priporočil naj zagotovi pravne podlage, da bo ZZZS lahko zagotavljal izposajo medicinskih pripomočkov začasno nepomičnim osebam.
- Varuh je MZ priporočil naj uredi problematiko namestitve in obravnave oseb, ki jim po zaključenem bolnišničnem zdravljenju zdravstveno stanje ne omogoča samostojnega življenja, in oseb s pridobljeno možgansko poškodbo, saj ta neurejenost posega v pravico do socialne in zdravstvene varnosti.
- Varuh je MZ priporočil naj vzpostavi mrežo profesionalnih tolmačev, usposobljenih na področju tolmačenja in medicinske terminologije, ki bi se je lahko posluževali zdravstveni zavodi.

- Varuh je MZ priporočil naj sistemsko uredi dostop do informacij in pomoč glede zdravstvenega varstva posebej tudi tistim uporabnikom, ki niso veščji komunikacije po digitalni poti.
- Varuh je vladi priporočil naj skladno s 7. členom ZIMI vsem slepim in slabovidnim osebam v vseh postopkih pred državnimi organi, organi samoupravne lokalne skupnosti, izvajalci javnih pooblastil oziroma izvajalci javne službe sistemsko zagotovi dostop do vsega zapisanega gradiva v njim razumljivi obliki.
- Varuh je MDDZS in MZ priporočil naj tudi osebam s Prader-Willijevim sindromom po 19. letu starosti zagotovita vključevanje v programe, v katerih bi lahko izgubljali težo pod zdravniškim nadzorom in v za to primernih ustanovah.
- Varuh je MZ priporočil naj glede obveznosti nošenja maske zagotovi ustrezno pravno podlago, saj trenutna zakonodaja ne omogoča zavrnitve pravice do zdravstvene oskrbe, če oseba ne nosi zaščitne maske skladno s hišnim redom zdravstvenih izvajalcev.
- Varuh je ZZZS priporočil naj sprejme ustrezne ukrepe glede odločanja o pritožbah zoper odločbe o začasni nezmožnosti za delo, to pa tako, da pri odločanju ne bo več prihajalo do nepotrebnih zamud.
- Varuh je ZZZS priporočil naj upravičencem, ki jim delodajalec v času odsotnosti zaradi bolezni ni izplačal nadomestil plače, zagotovi neposredno izplačilo denarnega nadomestila za čas odsotnosti z dela.
- Varuh je Zdravniški zbornici Slovenije priporočil naj pri primerih, v katerih je bil vložen predlog za nadzor strokovnosti zdravljenja, svoje odločitve sprejema transparentno in jih ustrezno obrazloži.

Teme, ki jih je obravnaval Zagovornik

1. Zagovornik je MZ in NIJZ priporočil, naj se ob obstoječih upravičencih cepljenje proti HPV brezplačno omogoči vsem zainteresiranim osebam do 26. leta starosti ne glede na spol. Priporočilo je neuresničeno. (št. 050-33/2021)
2. Zagovornik je ugotovil diskriminacijo na podlagi osebne okoliščine kraja bivanja pri izbiri osebnega zdravnika. Zdravnica in zdravstveni dom nista želela vpisati pacienta zato, ker ne prebiva v isti občini, v kateri je zdravstveni dom. Kraj bivanja zavarovanca ni dopusten razlog za zavrnitev izbire osebnega zdravnika. Po Zakonu o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju si zavarovanci lahko prosto izberejo osebnega zdravnika. Javnim zdravstvenim domovom in ambulantam družinske medicine s koncesijo je Zagovornik priporočil, da pacientov pri vpisu k osebnemu zdravniku ne zavračajo (diskriminirajo) zaradi kraja bivanja izven občine ustanoviteljice (št. zadeve 0700-45/2022).
3. MZ je Zagovornik priporočil, naj zagotovi, da bodo pacientom ves čas omogočene vse možnosti vzpostavitve stika z ambulantami družinske medicine, kot določata 15.a člen Zakona o pacientovih pravicah in 4. člen Pravilnika o naročanju in upravljanju čakalnih seznamov ter najdaljših dopustnih čakalnih dobah. To je osebno v ambulanti, po telefonu, pošti in elektronsko deloma vezano na zadevo postopka obravnave diskriminacije v Zdravstvenem domu Ljubljana (zadeva št. 0700-38/2022 – še ni povsem zaključena).

4. MZ in delodajalskim združenjem je Zagovornik priporočil, naj zagotovijo, da bodo tudi delavci migranti na razumljiv način obveščeni o pravicah in možnostih zdravstvene oskrbe v ambulantah za zavarovane ljudi brez izbranega osebnega zdravnika.
5. Zagovornik je v okviru javne razprave proučil osnutek predloga Zakona o zdravstvenem informacijskem sistemu (ZZIS). Pripravljavcu je poslal šest priporočil, ki bi zmanjšala tveganja za diskriminacijo pacientov na osnovi njihovega zdravstvenega stanja, invalidnosti, starosti, jezika in premoženjskega stanja. Predlagal je nekatere omejitve splošne dostopnosti do občutljivih zdravstvenih podatkov za zdravstvene delavce in predlagal drugačno ureditev dostopa staršev, zakonitih zastopnikov, skrbnikov in drugih upravičenih oseb do zdravstvenih podatkov oskrbovancev. Zagovornik je v priporočilih opozoril tudi na pomen zagotavljanja digitalne (in analogne) dostopnosti, razumljivosti in brezplačnosti podatkov o zdravstvenem stanju za nekatere ranljive skupine.
6. MZ je Zagovornik priporočil, naj v prenovljenem Zakonu o Zavodu za zdravstveno zavarovanje Slovenije onemogoči, da bi lahko skupščina zavoda s sprejemanjem splošnih aktov urejala vsebino pravic, ki jih imajo zavarovanci iz obveznega zdravstvenega zavarovanja po Zakonu o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ). Kot je navedel, bi moralo biti s splošnimi akti dopuščeno kvečjemu urejanje načina uresničevanja pravic iz zavarovanja. S takšno rešitvijo bi preprečili ponovitev primerov diskriminacije zavarovancev.
7. Zagovornik je ugotovil diskriminacijo v primeru, ko je ginekologinja zavrnila nadaljnjo zdravstveno obravnavo istospolno usmerjene pacientke. To je storila na podlagi ugovora vesti, v katerem je opravljanje vseh svojih storitev odrekla izključno istospolno usmerjenim pacientkam, ki so v postopku oploditve z biomedicinsko pomočjo.
8. Občinam je Zagovornik priporočal, naj ob pripravi razpisov in ob podelitvi koncesij za opravljanje javne zdravstvene službe na primarni ravni zagotovijo, da bodo izvajalci zdravstvene dejavnosti omogočali (samostojno in neodvisno) dostopnost prostorov in s tem tudi dostopnost zdravstvenih storitev ljudem z invalidnostmi (gibalno in senzorno oviranim).
9. Priporočilo Zagovornika glede Zakona o izplačilu neizplačanega nadomestila za invalidnost.

16 Državljanstvo tretjih držav

Poglavje št. 2.9

Teme, o katerih poroča Varuh

1. V letu 2022 se je večina pri Varuhu obravnavanih tujskih zadev nanašala na dolgotrajnost postopkov. Zlasti postopki na Upravni enoti Ljubljana in Upravni enoti Maribor so se večkrat pokazali za predolge in v zadevah vedno znova ugotovljeni preseženi zakonski roki naposled niti niso več posebej presenečali. Varuh priporoča MJU in Ministrstvu za notranje zadeve (MNZ), naj tudi v letu 2023 intenzivno nadaljujeta z naslavljanjem sistemskih razlogov za zamude pri odločanju na oddelkih za tujce upravnih enot in tudi (po)skrbita za realizacijo čim več čim bolj učinkovitih rešitev v tej smeri.
2. Pri obravnavi pobud v zvezi s postopki revizije po ZDRS so nadalje zaznali, da tudi MNZ ne odloča v zakonsko določenih rokih. Varuh priporoča MNZ, naj tudi v letu 2023 (po)skrbi za realizacijo čim več čim bolj učinkovitih rešitev v zvezi z reševanjem revizijskih zadev po Zakonu o državljanstvu Republike Slovenije (ZDRS).
3. Varuh glede migracijskega dogajanja na terenu poudarja, da so slovenski policisti družino takoj po medicinski oskrbi predali hrvaškim policistom, češ da so ti pri sebi že imeli enega od otrok in ločevanje družine z vidika dobrobiti otrok in matere ne bi bilo smotno, kot sporno z vidika več človekovih pravic, zlasti prepovedi kolektivnega izгона, prepovedi vračanja in pravice do azila.
4. Varuh poroča tudi o številnih procesnih nepravilnostih v dveh policijskih postopkih na meji z mladoletnikom iz Afganistana (npr. odsotnost tolmačenja; odsotnost dostopa do pravne pomoči in informacij o postopku; pomanjkljivo in nepravilno beleženje navedb v spisih – med drugim glede mladoletnosti; odsotnost presoje tveganja za mučenje, nečloveško ali poniževalno ravnanje ali kaznovanje in neupoštevanje izraženih namer za mednarodno zaščito).
5. Na nujnost individualne obravnave tujcev, doslednega dokumentiranja okoliščin postopka in zagotavljanja tolmačenja so bili MNZ in policijske postaje že večkrat opozorjeni, vendar Varuh kljub drugačnim zagotovilom pristojnih organov še naprej odkriva primere, ko te obveznosti niso izpolnjene. Varuh priporoča MNZ, naj podvzame dodatne ukrepe, ki bodo zagotovili, da bo v policijskih postopkih s tujci pred morebitno odstranitvijo iz države bolj dosledno zagotavljana individualna obravnava oziroma spoštovanje ustavnih in konvencijskih procesnih jamstev ter tudi dosledno dokumentiranje okoliščin posameznega postopka.
6. Varuh je ocenil, da je v ljubljanskem azilnem domu v nekaterih primerih prihajalo tudi do nič manj kot pridržanja tujcev. Državljan Alžirije jim je sporočil, da je pridržan v tamkajšnji sprejemnici, potem ko so ga policisti po izraženih nameri, da zaprosi za mednarodno zaščito, pripeljali v azilni dom. Tam je bival en teden, v glavni del azilnega doma pa je bil premeščen po razgovoru, na katerem je podal prošnjo za mednarodno zaščito. Predstavnik Varuha sta se tudi sama prepričala, da je oddelek sprejemnice v pritlični stavbi v notranjosti azilnega doma, pri čemer se je do njega dostopalo tako, da se je šlo mimo varnostne službe, vrata oddelka so bila zaklenjena, na oknih so bile kovinske rešetke, dvorišče pa je bilo ograjeno z visoko kovinsko ograjo (pobudniku pa so bili izhodi dovoljeni le v spremstvu varnostnika za omejen čas ali na ograjen atrij).

7. Na podlagi opravljenega ogleda in ostalih pridobljenih informacij je Varuh v končnem poročilu z obiska zaključil, da ugotovljeni nastanitveni pogoji za večino oseb v Azilnem domu ne dosegajo minimalnih standardov, kot so na podlagi direktiv EU opredeljeni v Smernicah Evropskega azilnega podpornega urada o pogojih za sprejem (smernice EASO), in so ugotovljene pomanjkljivosti sporne zlasti z vidika njihove pravice do osebnega dostojanstva iz 34. in pravice do zasebnosti iz 35. člena Ustave. V konkretnih primerih lahko poleg tega vodijo tudi v ogrožitev njihove pravice do varnosti (34. člen Ustave).

Teme, ki jih je obravnaval Zagovornik

1. Prošnja maroškega državljana, poročenega s Slovenko, za dovoljenje za prebivanje družinskega člana slovenskega državljana na upravni enoti – več kot dve leti brez odgovora upravne enote. Zagovornik je opozoril, da v primeru t. i. molka organa obstaja poseben postopek pritožbe, ki ga predvideva Zakon o splošnem upravnem postopku (zadeva št. 0700-32/2022).
2. Pogoj slovenskega državljanstva za dostop do pravice subvencioniranega bivanja študentov je nesorazmeren in neupravičen. Zagovornik je tedanjemu MIZŠ priporočal, da pripravi spremembe Zakona o visokem šolstvu na način, da se v poglavju, ki ureja subvencionirano bivanje študentov, črta pogoj slovenskega državljanstva kot enega od pogojev za sprejem v subvencionirano bivanje študentov. Hkrati s tem pa naj pripravi tudi ustrezne spremembe pripadajočih podzakonskih predpisov (št. zadeve: 050-15/2022).
3. Zagovornik obravnava diskriminacijo iranske državljanke pri dostopu do bančnih storitev. Št. zadev: 0700-56/2022 in 0700-41/2023.
4. Priporočilo Zagovornika glede poseganja v ustaljeni način izobraževanja – tuji študenti. Številka zadeve: 0700-6/2022.
5. Ugotovitev diskriminacije maroškega državljana, poročenega s slovensko državljanko, v postopku na upravni enoti pri obravnavi vloge za dovoljenje za prebivanje družinskega člana državljana EU – zaradi njegovega družbenega položaja bivšega prosilca za azil oziroma neregularnega migranta (št. Zadeve: 0700-34/2022).
6. Ugotovitev diskriminacije sirskega državljana v izvedbi družbe za izdajanje elektronskega denarja in plačilne storitve (št. Zadeva: 0700-27/2021). Potrjeno tudi glede interpretacije Pravil Mastercard – slovenska podružnica ni bila dovolj jasna. Priporočilo tako za Mastercard kot za slovensko družbo, da poda prva jasna navodila in druga ravna nediskriminatorno do državljanov držav, ki so sicer na seznamih tveganih držav za pojav pranja denarja in terorizma, saj zgolj samo državljanstvo ni zadosten razlog za neposlovanje s takšnimi osebami (zadeva št. 0700-24/2023).

17 Prebivališče

Poglavje št. 2.17

Teme, o katerih poroča Varuh

1. Po mnenju Varuha je treba skladno z določbami 8. člena Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic posameznike, ki imajo neurejen status bivanja v državi, kljub temu, da v državi trajno bivajo in so z njo trajno povezani, hkrati pa so se znašli v položaju, ko jim je nujno potrebna storitev institucionalnega varstva, obravnavati primerljivo z osebami, ki imajo urejeno stalno prebivališče v državi in s tem omogočen dostop do socialnovarstvenih storitev. MDDSZ se je aktivno odzvalo z iskanjem takojšnjih rešitev za konkretne primere in sistemskih rešitev za vse prihodnje. Varuh priporoča MDDSZ, naj skladno z določbami 8. člena Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic posameznikom, ki imajo neurejen status bivanja v državi, kljub temu, da v državi trajno bivajo in so z njo trajno povezani, hkrati pa so se znašli v položaju, ko jim je nujno potrebna storitev institucionalnega varstva, omogoči obravnavo primerljivo z osebami, ki imajo urejeno stalno prebivališče v državi in s tem omogočiti dostop do socialnovarstvenih storitev.
2. Varuh priporoča MDDSZ, naj zagotovi potrebno nadgradnjo informacijskega sistema centrov za socialno delo, ki je nujna za dejansko uveljavljanje pravice, skladno s stališčem Varuha, ki ga je MDDSZ sicer sprejelo, in sicer, da je stavek 2. odstavka 51. člena Zakona o tujcih³³ (ZTuj-2) »O pravočasno vloženi prošnji za izdajo in podaljšanje dovoljenja za začasno prebivanje izda pristojni organ tujcu potrdilo, ki velja kot dovoljenje za začasno prebivanje do dokončne odločitve o prošnji« treba razumeti na način, da izdano potrdilo prinaša enak status in pravice kot izdano dovoljenje za začasno bivanje, razen v delu, v katerem to zakon izrecno določa.
3. Pobudniku, upokojujencu s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji, je ZPIZ pojasnil, da do solidarnostnega dodatka za odpravo posledic energetske revščine po Zakonu o nujnih ukrepih za omilitev posledic zaradi vpliva visokih cen energentov ni upravičen, saj biva v tujini. Po posredovanju Varuha je ZPIZ ugotovil, da je bilo pojasnilo napačno. Solidarnostni dodatek je bil pobudniku nato tudi izplačan.

Teme, ki jih je obravnaval Zagovornik

1. Priporočilo Zagovornika na Zakon o spodbujanju digitalne vključenosti naj Služba vlade za digitalno preobrazbo spremeni pogoj stalnega prebivališča pri koriščenju ukrepov.
2. Zaznavanje problema dostave poštnih pošiljk (posebno priporočenih) osebami, ki nimajo izbranega stalnega prebivališča, temveč urejeno t. i. zakonsko prebivališče (na naslovu občinskega urada v kraju, kjer se sicer največ zadržujejo). Zadeva svetovanja št. 0702-25/2023.

³³ Zakon o tujcih (Uradni list RS, št. 91/21 – uradno prečiščeno besedilo).

18 Jezik

Poglavja št. 2.2, 2.10, 2.11

Teme, o katerih poroča Varuh

1. Nujni so premiki na področju pravice gluhih, da se izobražujejo v znakovnem jeziku. Kadar šole ne zagotavljajo prisotnosti tolmača, to predstavlja diskriminacijo gluhih otrok pri dostopu do izobraževanja

Zagovornik: Posebno poročilo o položaju gluhih v izobraževalnem sistemu³⁴

UJEMANJE: Zagovornik sicer v poročilu tega poudarka ni dal, ga je pa dal ob nekaterih drugih priložnostih, da je to diskriminacija.

Tudi poseben postopek ugotavljana št. 0700-56/2021 ob nekajmesečni problematiki, ko so nekateri srednješolci ostali brez tolmačev (vprašanje tudi urejenega plačila – krije stroške šola, ministrstvo ...).

2. Združenje gluhih Slovenije 14 11 je zatrjevalo diskriminacijo zaradi avdizma ob posredovanju informacij o gluhih v medijih: na spletu objavljen posnetek intervjuja s sekretarjem Zveze gluhih in naglušnih Slovenije brez podnapisov in/ali tolmačenja v slovenski znakovni jezik na spletnem portalu medija SENSE in na YouTube kanalu omenjenega medija). Pobudnika je Varuh zaradi nepristojnosti v zvezi z zasebnopravnimi subjekti napotil na Zagovornika.

Zagovornik: Priporočilo glede dostopnosti tekem svetovnega prvenstva v nogometu na programih RTV Slovenija za gluhe in naglušne

UJEMANJE: Zagovornik je RTV Slovenija priporočil, naj na primeren način (bodisi z zagotavljanjem podnapisov v živo, tolmačenjem v slovenski znakovni jezik bodisi na kakšen drug predpisan način) omogoči dostopnost tekem svetovnega prvenstva v nogometu v Katarju in pomembnejših oddaj, povezanih s prvenstvom, gluhih in naglušnim.

Št. zadeve: 0702-198/2022

3. Več centrov za socialno delo je poudarilo nepoznavanje jezikov, običajev in kultur pripadnikov romske skupnosti ter drugih skupin. Varuh je ugotovil mestoma skrb vzbujajočo odsotnost specializiranega znanja in podpore za delo z romsko skupnostjo ne nazadnje pa tudi z drugimi skupnostmi, ki v Republiki Sloveniji postajajo številnejše (npr. albanska skupnost).
4. Varuh je obravnaval primer težav pacientov ob zdravstveni obravnavi (poljska državljanka).

³⁴ Dostopno na:

<https://zagovornik.si/wp-content/uploads/2022/08/Polozaj-gluhih-v-izobrazevalnem-sistemu-posebno-porocilo.pdf>

5. Primer zamud glede obravnave obsojencev (predaja drugi državi) domnevno zaradi prevajanja sodnih odločb v francoski jezik.
6. Prenovljene predstavitvene zloženke Varuha so v italijanskem, madžarskem, angleškem in nemškem ter treh romskih jezikih; tudi video vsebine dostopne na spletni strani Varuha in na omrežju YouTube so opremljane s podnapisi in tolmačenjem v slovenski znakovni jezik.
7. Svetovalni odbor Sveta Evrope o Okvirni konvenciji za varstvo narodnih manjšin novembra organiziral nadaljevalni sestanek glede implementacije navedene konvencije (na podlagi ocene stanja in priporočil v Petem mnenju o Sloveniji, sprejetem maja 2022). V njem so Varuha presenetile navedbe, da predstavniki več manjšinskih skupnosti poudarjajo, da njihova društva nimajo rednih stikov z Varuhom (in tudi ne Zagovornikom načela enakosti) in niso popolnoma seznanjeni s pomenom nalog in dejavnosti obeh institucij in da zato predlagajo okrepitev ukrepov informiranja in ozaveščanja.
8. Na to se Varuh odziva z obsežni informacijami o tem kaj je v zadnjih letih delal na področju varstva manjšin, zlasti tudi glede ukrepov za učinkovito rabo uradnih jezikov obeh narodnih skupnosti in prizadevanjem za dostopnost.
9. Obravnava primera trditev o domnevni kršitvi prepovedi diskriminacije pripadnika madžarske narodne skupnosti zaradi neuporabe madžarskega jezika na črpalki za gorivo.
10. Obravnava ob nedovoljenih prehodnih državne meje s strani tujcev – ugotovitve, da iz zapisnikov o obravnavi ni razvidno, da bi policisti tujce informirali o predmetnih postopkih in njihovih posledicah ter da bi jim bil omogočen dostop do pravne pomoči oziroma da bi pri komunikaciji sploh uporabljali prevajanje čeprav sporazumevanje z njimi očitno brez njega ni bilo mogoče in da so bili tako lahko prikrajšani v možnosti izraziti namero da zaprosijo za mednarodno zaščito. Niti to kateri jezik uporabljajo ni zabeleženo.
11. Omenja se zaplete z jezikovnimi ovirami ob ukrepih za osamitve ob sumu okužbe s covidom.

Teme, ki jih je obravnaval Zagovornik
--

/

19 Druga sistemska vprašanja / presečne teme / stične točke

Presečna (intersekcijska) diskriminacija

1. Varuh to vprašanje zaznava in obravnava na dveh mestih, in sicer v primeru opisovanja strukturne zapostavljenosti starejših navaja, da je »zaznati tudi več nestrpnosti do starejših – govorimo o tako imenovanem starizmu, posebej pa je Varuh pozoren tudi na problematiko intersekcijske diskriminacije, ko prihaja do diskriminacije na podlagi več različnih osebnih okoliščin. V ta namen so odločevalci dolžni na podlagi statistik in razčlenjenih podatkov, sprejeti po potrebi tudi ukrepe pozitivne diskriminacije.«
2. Na drugem mestu ob področju socialnega varstva Varuh navaja, da zaznava »povečevanje intersekcijske problematike«.

Druga sistemska vprašanja / presečne teme / stične točke

Sovražni govor

1. Varuh v uvodu poudarja, da kot družba postajamo vse bolj nestrpni in neobčutljivi za druge, kar sovпада z upadanjem socialnega standarda pri večini prebivalcev in prebivalk Slovenije. Ta položaj je skrb vzbujajoč, zato Varuh ne le rešuje pobude posameznic in posameznikov, ki menijo, da so jim kršene človekove pravice ali temeljne svoboščine, da sta v konkretnih postopkih kršeni načeli dobrega upravljanja in pravičnosti, temveč vse bolj tudi ozavešča o tem, da človekove pravice in temeljne svoboščine niso samoumevne in da si vsak izmed nas lahko vsak dan prizadeva, da se v vsakdanjem življenju tudi zares uresničujejo.
2. Nestrpnost glede oseb z psihosocialnimi invalidnostmi: apel h krepitvi spoštljivega odnosa do invalidov. Ob tem Varuh omeni primer javnega nasprotovanja divaške civilne iniciative priselitvi oseb z motnjami v duševnem razvoju v Divačo, ki naj bi bila izvedena v okviru projekta deinstitutionalizacije stanovalcev Doma na Krasu. Varuh je priporočil naj MDDSZ posebno pozornost nameni ukrepom krepitve spoštljivega odnosa do pravic invalidov in njihovega dostojanstva na splošni ravni in še posebej v konkretnih okoljih, kjer se načrtuje izvedba projektov deinstitutionalizacije.
3. Varuh ponavlja kritiko, da še vedno ni bila sprejeta novela Zakona o medijih, da bi se za kršitve prepovedi širjenja sovraštva v medijih (8. člen) določil tudi način varovanja javnega interesa (inšpekcijski, prekrškovni nadzor), ukrepi za odpravo nepravilnosti (npr. takojšnja odstranitev nezakonite vsebine) in sankcije za medije, ki dopuščajo objavo sovražnega govora.
4. Varuh priporoča, da policija, tožilci in sodišča pri obravnavi kaznivega dejanja iz 297. člena KZ-1 opravijo tudi presojo o vplivu kaznivega dejanja na oškodovanca ali skupnost, kot to izhaja iz Smernic Evropske komisije za praktično rabo Okvirnega sklepa Sveta 2008/913/PNZ o boju proti nekaterim oblikam in izrazu rasizma in ksenofobije s kazensko-pravnimi sredstvi.
5. Varuh priporoča, da Vrhovno državno tožilstvo formalno uskladi svoje pravno stališče o pregonu kaznivega dejanja javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti po 297. členu KZ-1 s sodbo Vrhovnega sodišča Republike Slovenije iz leta 2019, in v zvezi s tem upošteva tudi ugotovitve Evropske komisije proti rasizmu in nestrpnosti iz marca 2022.

6. Varuh priporoča MP, MNZ in Ministrstvu za kulturo (MK), da čim prej pristopijo k pripravi ustreznih zakonskih podlag, ki bodo omogočile učinkovito preprečevanje sovražnega govora na spletu, vključno z družabnimi omrežji. Brez konkretnega odziva pristojnih.
7. Varuh priporoča, da MP pripravi spremembo zakonodaje, ki bo omogočila možnost subsidiarnega pregona v primeru kaznivega dejanja po 297. členu KZ-1 na način, da bo ta mogoč ne le za konkretnega oškodovanca, zoper katerega je bilo kaznivo dejanje po 297. členu strojeno, ampak tudi za širši krog oškodovanih oseb (bodisi za vsakega predstavnika napadene skupine bodisi za pooblaščen organizacije). Nestrinjanje MP.

Zagovornik: Priporočilo glede novega osnutka predloga Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o medijih (2019)

UJEMANJE: Zagovornik je MK priporočil ureditev prepovedi spodbujanja k neenakopravnosti in nestrpnosti v medijih na način, ki bi kršitev te prepovedi opredelil kot prekršek, nadzor nad uresničevanjem te prepovedi pa poveril pristojnemu inšpektoratu, in da se kot prekršek določi tudi kršitev obveznosti izdajatelja medija, da umakne spletne komentarje javnosti, ki spodbujajo k neenakopravnosti in nestrpnosti.

Št. zadeve: 0701-1/2019³⁵

Številna priporočila glede navedenih problemov pa tudi drugih je Zagovornik ponovil v letu 2023 ob sodelovanju v strateškem svetu za preprečevanje sovražnega govora.

Št. zadeve: 013-2/2023; stališča niso javno znana oziroma niso bila posredovana javnosti, so pa v znatni meri vključena v priporočila Sveta vladi (opomba, natančna analiza je še v teku).

Smiselno je problematizirati, da pozivanje k diskriminaciji po 10. členu ZVarD ne šteje za prekršek – v povezavi z 42. členom (inšpekcijski nadzor) in 45. členom (globe). Morebiten predlog za spremembo zakona.

Status neodvisnih institucij

8. Varuh že v uvodniku poudarja, da ostaja neuresničeno priporočilo št. 8 (2020) v zvezi z zagotavljanjem neodvisnosti Varuha, v katerem Varuh poziva Ministrstvo za finance (MF) in vlado, da čim prej pripravita zakonodajni predlog, Državni zbor pa da v roku sprejme ustrezne zakonske rešitve, ki bodo primerno implementirale odločitev Ustavnega sodišča št. U-I-474/18-17 z dne 10. 12. 2020, in hkrati uresniči priporočilo Varuha št. 4 (2019). Državni zbor protiustavnosti do danega roka ni odpravil, zato Varuh priporočilo ponavlja. S tem v zvezi neuresničeno ostaja tudi priporočilo Varuha št. 4 (2019).

³⁵ Dostopno na:

<https://zagovornik.si/wp-content/uploads/2022/11/Komentar-in-priporocila-Zagovornika-nacela-enakosti-v-zvezi-s-predlogom-Zakona-o-spremembah-in-dopolnitvah-Zakona-o-medijih.pdf>

Dograditev institucionalne arhitekture za varstvo človekovih pravic

9. Poleg vprašanja telesa za spremljanje izvajanja MKPI Varuh navaja, da je že 20 let član ENOC, vendar je pridružen član. Zakonodaja, na podlagi katere deluje, še ne omogoča, da bi postal polnopravni član, kar bi pomenilo, da bi izpolnjeval vsa merila za delovanje varuhov otrokovih pravic, kot jih opredeljuje statut ENOC. Varuh pričakuje spremembo zakonodaje na način, da bo lahko izpolnjeval vse pogoje za pridobitev polnega članstva v ENOC. Razvoj dogodkov: Ustanovitev Varuha otrokovih pravic kot posebnega varuhovega namestnika predvideva novela ZVarCP, ki je v javni obravnavi do 25.8.2023. Ni pa jasno ali bi to res zagotovilo izpolnitev vseh ključnih pristojnosti varuha (vprašanje pristojnosti do zasebnega sektorja, neposrednega varstva pravic otroka in vprašanje možnosti pridobivanja podatkov od zasebnikov).

Koordinacija delovanja vlade na vprašanih človekovih pravic

10. Varuh pričakuje, da vlada ali nosilno ministrstvo pri priporočilih, ki se nanašajo na več vladnih resorjev, uskladi ukrepanje in pripravi enotna pojasnila in usklajen odziv glede uresničevanja takšnih priporočil, tako da se bo doslednejše in hitrejše uresničevalo priporočil.
11. Varuh priporoča, naj vlada vzpostavi posebno koordinacijo, ki bi obravnavala priporočila Varuha, ki se nanašajo na več vladnih resorjev, in naj glede teh priporočil pripravi enotno stališče in delovni načrt za njihovo uresničevanje.

UJEMANJE: Zagovornik to vprašanje večkrat izpostavlja ob poročanju o izpolnjevanju mednarodnih obveznosti, da se predstavi kontekst pomanjkanja koordinacije na področju diskriminacije, tudi glede obravnave posameznih vprašanj, ki ne sodijo v noben resor (sovpada z vprašanjem »focal point«, priporočilo o tem dano že leta 2019); to je bilo vselej tudi predmet opomnikov za pogovore z ministri ob Zagovornikovih predstavitev rednega letnega poročila.

Pomanjkanje omenjene posebne koordinacije se kaže tudi v popolni praznini v odzivih na dana priporočila Zagovornika, naj vlada zagotovi uresničitev vseh priporočil Odbora MKPI glede uresničevanja MKPI, saj je večina neuresničenih. Zagovornik je prejel le zbir odzivov ministrstev, natančna analiza še poteka.

Št. zadeve: 0070-11/2023³⁶

Pravno varstvo

12. V odmevnem primeru je Varuh dal obsežno mnenje kot amicus curiae. To je storil po vložitvi prve tožbe s strani Državnega odvetništva zoper domnevnega organizatorja (protivladnih) protestov v času epidemije. Poudaril je, da EKČP jamči vsakomur enake pravice in svoboščine brez diskriminacije na podlagi osebnih okoliščin, vključno s političnim prepričanjem, ter izrazil bojazen, da bi šlo lahko za zastraševalne učinke (chilling effect). Posebej je poudaril, da je šlo očitno za protivladni protest, toženec pa je bil v okviru petkovih protestov javno kritičen do vladne politike. Ker na splošno ni bilo videti, da bi pristojni organ od domnevnih organizatorjev sistematično zahteval povračilo stroškov sodelovanja policije na neprijavljenih shodih, je obstajala bojazen, da gre v konkretnem primeru za poseg v toženčevo svobodo zbiranja in združevanja na način, ki je diskriminatoren.

³⁶ Dostopno na:

<https://zagovornik.si/zagovornik-vladi-priporoca-da-zagotovi-uresnicevanje-konvencije-o-pravicah-invalidov/>

13. Varuh ponavlja lansko priporočilo, naj vlada ustanovi mehanizem, ki bi ponujal strokovno podporo glede uresničevanja ugotovitvenih odločb ustavnega sodišča.
14. Varuhov kratek vodič: Kako in kdaj se lahko glede kršitev človekovih pravic pritožite na mednarodne pogodbene odbore Združenih narodov.
15. Varuh ponavlja svoje stališče, naj država čim prej ratificira Izbirni protokol k Mednarodnemu paktu o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (MPESKP). S tem bi se v primeru kršitev teh pravic omogočilo vložitev individualnih komunikacij (pritožbe) na Odbor MPESKP. To je pomembno tudi za uresničevanje pravic manjšin kot tudi na primer pravice do zdravega življenjskega okolja.

Presoja vplivov na enakopravnost, enake možnosti in enako obravnavanje

16. Varuh priporoča pripravljavcem predpisov, zlasti upravi, ki skladno z 8. členom ZDU-1 za vlado pripravlja predloge zakonov, da pri razlikovanju na podlagi osebnih okoliščin posebno pozornost nameni 14. členu Ustave in v tem okviru tudi jasno obrazloži, na zagotavljanje oziroma uresničevanje katere pravice oziroma svoboščine se takšno različno obravnavanje nanaša; na kateri izmed osebnih okoliščin temelji razlikovanje med primerjanimi dejanskimi položaji; in zakaj je poseg v pravico do nediskriminacijskega obravnavanja z razlikovanjem na podlagi te osebne okoliščine ustavno dopusten (na katerem stvarno upravičenem cilju temelji in zakaj je v skladu s splošnim načelom sorazmernosti – primeren, nujen in sorazmeren v ožjem pomenu).
17. Varuh priporoča vladi (najpogostejšemu od ustavno določenih predlagateljev zakonov), da (po)skrbi, da bo v njenih predlogih zakonov, s katerimi naj bi se uzakonilo razlikovanje na podlagi osebnih okoliščin, posebna pozornost namenjena 14. členu Ustave in v tem okviru v zakonodajnem gradivu tudi jasno obrazloženo, na zagotavljanje oziroma uresničevanje katere pravice oziroma svoboščine se takšno različno obravnavanje nanaša; na kateri izmed osebnih okoliščin temelji razlikovanje med primerjanimi dejanskimi položaji; zakaj je poseg v pravico do nediskriminacijskega obravnavanja z razlikovanjem na podlagi te osebne okoliščine ustavno dopusten (na katerem stvarno upravičenem cilju temelji in zakaj je v skladu s splošnim načelom sorazmernosti – primeren, nujen in sorazmeren v ožjem pomenu).
18. Varuh priporoča poslancem državnega zbora, da pred glasovanjem o tistem delu oziroma členu predloga zakona, s katerim naj bi se določilo razlikovanje na podlagi osebnih okoliščin, posebno pozornost namenijo 14. členu Ustave in v tem okviru (ne)prepričljivosti obrazložitve predlagatelja o tem, na zagotavljanje oziroma uresničevanje katere pravice oziroma svoboščine naj bi se takšno različno obravnavanje nanašalo; na kateri izmed osebnih okoliščin naj bi temeljilo razlikovanje med primerjanimi dejanskimi položaji; in zakaj naj bi bil poseg v pravico do nediskriminacijskega obravnavanja z razlikovanjem na podlagi te osebne okoliščine ustavno dopusten (na katerem stvarno upravičenem cilju naj bi temeljil in zakaj naj bi bil v skladu s splošnim načelom sorazmernosti – primeren, nujen in sorazmeren v ožjem pomenu).
19. Ob tem ponavlja že v letu 2021 dano priporočilo vladi, naj po ministrstvih vzpostavi osrednjo kontaktno točko za pripravo ocene skladnosti predpisov oziroma ukrepov s človekovimi pravicami in temeljnimi svoboščinami, v vladnem gradivu pa naj doda obvezno obrazložitev k predpisu: »Skladnost predpisa s človekovimi pravicami in temeljnimi svoboščinami,« vendar priporočilo še ni uresničeno.

UJEMANJE: Podpora tem procesom presoje vplivov je obojestranska. Zagovornik v številnih priporočilih redoma poudarja, da je priprava teh presoj temeljna dolžnost pripravljavcev predpisov in se pri tem sklicuje tudi na uradno obrazložitev predloga ZVarD, hkrati pa priporoča, naj to presojo opravijo pripravljavci ali drugi deležniki (vlada, Državni zbor), preden sprejmejo kakšne potencialno sporne rešitve.

Zagovornik je sodeloval pri pripravi praktičnih gradiv na tem področju z MJU, v letu 2022 je izčrpno komentiral in predlagal nekatere izboljšane rešitve v okviru Javne obravnave osnutka Metodologije za oceno učinkov na različna družbena področja tudi za druge dele presoje vplivov predpisov in politik v pripravi, torej tudi v delu kjer se ta proces nanaša na druge človekove pravice, načel pa je tudi vprašanja zagotavljanja pravnih sredstev ter pravice manjšin.

Št. zadeve: 091-34/2022/2

Zbiranje podatkov oziroma spremljanje stanja

20. Varuh pozdravlja, da sprejeti novi ZVOP-2 vsaj v določeni meri prinaša izvedbo dolgoletnih pozivov, da se pripravi in sprejme zakonsko podlago, ki bo omogočala zbiranje razčlenjenih podatkov glede na posamezne osebne okoliščine z namenom spodbujanja enakega obravnavanja in enakih možnosti. Določba se sicer nanaša le na narodno in etnično pripadnost, kar šteje varuh za pomanjkljivost.
21. Tokrat to pomanjkljivost omenja tudi v povezavi z etničnim poreklom: obravnava (ne)učinkovitosti kaznovalnega prava v zvezi z Romi. Od predstavnikov Mestne občine Novo mesto in Občine Šentjernej smo izvedeli, da ima tamkajšnje večinsko prebivalstvo pogosto občutek, da ima romska skupnost pri kazenskih oziroma prekrškovnih obravnavah privilegije in ugodnejšo obravnavo, kar je Policija zanikala in navedla, da so težave zlasti z obravnavo otrok, ki še ne morejo biti kazensko odgovorni. Zaradi varstva osebnih podatkov in z njimi povezanih omejitev, ki imajo za posledico odsotnost razčlenjenih podatkov, teze, da ima romska skupnost pri obravnavi kaznivih dejanj ali prekrškov ugodnejšo obravnavo ter da sankcije v skupnosti ne dosežejo namena, ni mogoče niti potrditi niti zanikati.

Raziskave / promocija

22. Spodbujanje študentov, naj delajo na tej tematiki z nagradnim natečajem za diplomska, magistrska in doktorska dela s področja človekovih pravic. Namen javnega natečaja je spodbujanje raziskovalne dejavnosti študentov vseh treh ravneh visokošolskega študija na področju človekovih pravic, s poudarkom na proučevanju stanja človekovih pravic v Republiki Sloveniji ter implementaciji mednarodnih in evropskih standardov človekovih pravic v slovenski pravni red. Cilj javnega natečaja je spodbuditi raziskave glede človekovih pravic v Sloveniji na različnih znanstvenih področjih in holistično. S tem hoče Varuh dodatno prispevati tudi k uresničevanju druge faze Svetovnega programa za izobraževanje o človekovih pravicah v Sloveniji. Podeljene so bile nagrade za nekaj tudi za Zagovornika zanimivih tem.

Izobraževanja in usposabljanja

23. Varuh priporoča MJU (Upravni akademiji), da v svoje programe usposabljanja javnih uslužbencev (glede obveznega usposabljanja za imenovanje v naziv, obveznega usposabljanja za vodenje v upravi in neobveznega izobraževanja, usposabljanja in izpopolnjevanja javnih uslužbencev) v večji meri vključi usposabljanje javnih uslužbencev o človekovih pravicah, skladno z zavezami iz druge faze Svetovnega programa o izobraževanju za človekove pravice (2005 – se nadaljuje).
24. V letu 2022 je bila pri Varuhu opravljena Analiza o zagotavljanju usposabljanja o človekovih pravicah za javne uslužbence v okviru Upravne akademije. To bo izhodišče za nadaljnje načrtovanje ukrepov.

Senčno poročanje oziroma spremljanje stanja z vidika mednarodnih standardov

25. Prek Centra za človekove pravice je Varuh pripravil več mednarodnih priporočil in se je odzival tudi na številne pozive in vprašalnike organov Združenih narodov in drugih mednarodnih organizacij. Dal je prispevek za poročilo Posebnega poročevalca Združenih narodov za pravice migrantov, Poročilo Varuha o stanju pravne države v Sloveniji kot del poročila Evropske mreže nacionalnih institucij za človekove pravice o pravni državi v Evropski uniji (ENNHRI), ki je bil posredovan Evropski komisiji, sodelovanje s Svetovalnim odborom Okvirne konvencije za varstvo narodnih manjšin, sestanek s posebnim poročevalcem Združenih narodov za človekove pravice in okolje, srečanje z delegacijo Skupine strokovnjakov za ukrepanje proti trgovini z ljudmi v okviru Sveta Evrope (GRETA), sodelovanje z Evropsko komisijo in Evropskim ekonomsko-socialnim odborom glede stanja pravne države v Sloveniji. Center je bil aktiven še na področju mednarodnega sodelovanja, med drugim je predstavnica Centra zastopala interese ENNHRI pri delovanju dveh delovnih skupin Sveta Evrope, v katerih ima ENNHRI status opazovalca.

20 Primer kontradiktorne odločitve

OSEBNA OKOLIŠČINA INVALIDNOSTI

Podpoglavje 13. Volilna pravica

1. V zvezi z volilno pravico oseb z motnjami v duševnem razvoju Varuh ponavlja mnenje, da odvzem volilne pravice v sodnem postopku sam po sebi še ni v nasprotju z EKČP ali Ustavo. Sklicuje se na stališče, omenjeno v Varuhovem letnem poročilu 2019, dodaja tudi zadnje sodbe ESČP.

Zagovornik: Odvzemi volilne pravice osebam z intelektualnimi in psihosocialnimi invalidnostmi so diskriminacija, priporočila za odpravo tega ukrepa

KONTRADIKCIJA Zagovornik je ocenil, da 7. člen Zakona o volitvah v državni zbor diskriminatoren do oseb z intelektualnimi in psihosocialnimi invalidnostmi. Po oceni Zagovornika ureditev neupravičeno omogoča odvzem volilne pravice samo osebam s temi osebnimi okoliščinami. Izključno zanje predvideva možnost odvzema volilne pravice glede na izvedensko oceno njihove zmožnosti razumeti namen, pomen in učinek volitev, medtem ko se pri ostalih državljanih teh zmožnosti niti ne ocenjuje.

Zagovornik je ocenil, da takšna različna obravnava ni upravičena in da ne more biti obravnavana kot dopustna izjema od prepovedi diskriminacije. Ukrep namreč ne prestane strogega testa sorazmernosti, ker ni ne ustrezen (dosleden), ne edini možen (povsem manjka cel sklop drugih ukrepov za preprečevanje zlorab, ni podpornega odločanja, lahkega branja...) in niti sorazmeren (domnevne koristi ukrepa ne odtehtajo škode za dostojanstvo ljudi) način doseganja ciljev zagotavljanja legitimnosti volitev in preprečevanja zlorab pri oddaji glasov.

Ključna referenca Zagovornika je poleg bolj za pravice prijazne razlage Ustave tudi razlaga MKPI, ki sledi razlagi Odbora MKPI. Ta standard je varuhu znan, a ga bolj prepriča npr. stališče Odbora za človekove pravice (po paktu o državljskih in političnih pravicah) iz leta 1996 ter EKČP (kar sta oba očitno pač nižja standarda varstva te pravice) Tudi razlaga prava Sveta Evrope je (z izjemo Evropskega sodišča za človekove pravice) usklajena z vsemi drugimi organi v okviru prava Sveta Evrope (parlamentarna skupščina Sveta Evrope, Komisar za človekove pravice, Beneška komisija) ter Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi, ki nasprotujejo takim odvzemu volilne pravice. MJU je Zagovornik priporočil odpravo diskriminacije s spremembo zakona. Ta je priporočilo načeloma sprejelo, a še ni uresničeno.³⁷

Št. zadeve 050-2/2022/12, z dne 10. 6. 2022.

Priporočilo Zagovornika glede predloga Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o državnem svetu (EPA 113 - IX)³⁸

Št. zadeve: 0070-13/2022

³⁷ Dostopno na:

<https://zagovornik.si/izdelki/moznost-odvzema-volilne-pravice-osebam-z-intelektualnimi-in-psihosocialnimi-invalidnostmi-je-diskriminacija/>.

³⁸ Dostopno na: <https://zagovornik.si/izdelki/priporocilo-zagovornika-nacela-enakosti-glede-predloga-zakona-o-spremembah-in-dopolnitvah-zakona-o-drzavnem-svetu/>.

S predlogom spremembe zakona o državnem svetu je bil v letu 2023 uveden še diskriminatoren odvzem volilne pravice ljudem z intelektualnimi in psihosocialnimi invalidnostmi pri volitvah v Državni svet (ki ga doslej ni bilo). Priporočilo Zagovornika Državnemu zboru je bilo neupoštevano.

MJU sicer tudi v zadnjih odzivih v juliju 2023 na priporočila glede upoštevanja priporočil odbora MKPI ponavlja, a nekoliko manj zavezujoče, da bo to vprašanje proučilo ob pripravi naslednje novele zakona o volitvah v državni zbor.